اسانه مالي محاسبه

Easy Financial Accounting

ليکونکی: رفيع الله سهر

Ketabton.com

(c) ketabton.com: The Digital Library

فهرست

د محاسبي پیژندنه او تاریخچه 1

د محاسبي تعریفونه 2

د محاسبي موخي او دندي... 2

د محاسبي مینوال... 2

د کتاب ساتني (Book Keeping) پیژندنه او تعریفونه... 3

مالي راکړې ورکړې 3

کاروبار او د هغي ډولونه... 3

د یواځینی ملکیت کاروبار (Sole Proprietorship)... 4

د شراکت کاروبار (Partnership)... 4

سهامي شرکت (Corporation)... 5

د مالي راپوړونو عناصر... 6

د محاسبي مساوات... 7

د محاسبي د مساواتو مثالونه... 7

د ډیبیټ او کریډیټ مفهوم او د هغي اړونده قواعد... 14

د ژورنال (Journal) پیژندنه... 17

په ژورنال کې د مالي راکړو ورکړو د ثبت کولو طریقه... 19

د ژورنال مثالونه... 20

د لیجر پیژندنه او د هغي د جوړولو طریقه... 27

د لیجر مثالونه... 31

د ازمایښتي بیلانس (Trial Balance) پیژندنه... 37

د ازمایښتي بیلانس (Trial Balance) د جوړولو طریقه... 38

د ازمایښتي بیلانس مثال... 40

د Final Accounts پیژندنه... 41

د ګټي او تاوان راپور (Income Statement) پیژندنه... 41

د Income Statement د جوړولو طریقه... 41

(c) ketabton.com: The Digital Library

د Income Statement مثال..43
د بیلانس شیټ (Balance Sheet) پیژندنه 43
د بیلانس شیټ د جوړولو طریقه 44
د بیلانس شیټ مثال 45
د نغدي جريان راپور (Cash Flow Statement) پیژندنه او د هغې برخې 46
د نغدي جريان د راپور اهداف...47
د نغدي جريان د راپور د جوړولو طریقه..47
د نغدي جريان د راپور مثال..48
د Stockholder's Equity د راپور پیژندنه...50
د Stockholder's Equity راپور د جوړولو طریقه او مثال..51
مالي سندونه او د هغې دولونه...52
د نغدي کتاب (Cash Book) پیژندنه او د هغې دولونه..54
د Single Column Cash Book پیژندنه..55
د Single Column Cash Book مثالونه...56
د Single Column Cash Book لپاره د لیجر حسابونو جوړول..58
د Double Column Cash Book پیژندنه..61
په Double Column Cash Book کې د مالي راکړو ورکړو د ثبت کولو طریقه....................................62
د Double Column Cash Book مثال 64
د Double Column Cash Book ته د لیجر حسابونو جوړول 65
د Three Column Cash Book پیژندنه 69
په Three Column Cash Book کې د مالي راکړو ورکړو د ثبت کولو طریقه 69
د Three Column Cash Book مثال 70
مأخذونه 72

(c) ketabton.com: The Digital Library

سریزه

مالي محاسبه د اقتصاد پوهنځي یو تخصصي مضمون دی چې په دوه سمسترونو کې تدریس کیږي، مالي محاسبه څلور اساسي راپورونه لري چې د یو ځانګړي سایکل پواسطه په اووه مرحلو کې تدریس او تشریح کیږي. یاد مضمون د ټولو دولتي او خصوصي اداراتو لپاره د مالي سیستم ټول محاسبات سرته رسوي ترڅو د اداراتو ستونزې پرې حل شي. دا کتاب **اسانه مالي محاسبه** چې د محاسبې د نوي زده کوونکو لپاره په آسانه بڼه لیکل شوی زده کوونکي کولای شي چې د استاد له رهنمایي څخه پرته هم ترې ګټه پورته کړي. د مالي محاسبې د زده کړې په اساس مونږ کولای شو چې د محاسبې نور ډولونه لکه د مصارفو محاسبه یا مدیریتي محاسبه او نور اړونده موضوعات په آسانه ډول زده کړو او په خپل ژوند کې ترې مثبته ګټه واخلو. مالي محاسبه زده کړئ او په مرسته یې خپلې چارې په سمه توګه سرته ورسوئ.

په دې کتاب کې که له ما څخه کومه غلطي شوی وي نو مخکې له مخکې بښنه راته وکړئ او د لاندې برېښنا لیک او واتساپ له لارې یې راته په ګوته کړئ ترڅو اصلاح یې کړم. دا به ستاسي لطف وي.

په درنښت

رفیع الله سهر

(د ننګرهار پوهنتون د اقتصاد پوهنځي محصل)

Rafisahar11@gmail.com

+93788751176

ډالۍ

زما د ژوند سترو هستیو **(ګران پلار جان او خوږې مورجانې)** ته او د ننګرهار پوهنتون د اقتصاد پوهنځي محترم استاد **پوهنمل عنایت الله حبیبي صیب** ته چې ما ورڅخه مالي محاسبه زده کړې او زما په روزنه کې یې مهمه ونډه اخیستې او بلآخره ټولو هغه هیوادوالو ته دې ډالۍ وي چې د محاسبې سره مینه لري او دا کتاب په مینه مطالعه کوي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

د محاسبې پېژندنه

هر کاروبار مالي سرچينو (Financial resources) ته اړتيا لري او د هر کاروبار مالي راکړه ورکړه (Financial Transaction) محاسبې ته اړتيا لري. محاسبه د يو کاروبار د مالي سرچينو په اړه دقيق معلومات وړاندې کوي نو ځکه محاسبې ته د کاروبار ژبه هم ويل کيږي. دا چې د هرې ژبې اساسي دنده د نورو سره د معلوماتو شريکول دي نو په کاروباري معاملاتو کې دغه دنده محاسبه ترسره کوي.

کاروبارونه خپل مالي معلومات (Financial information) ددې لپاره تنظيموي ترڅو وپوهيږي چې کاروبار په يو ټاکلي دوره کې څومره توليدات پلورلي او په پلورل شويو توليداتو يې څومره لګښت (Expense) راغلی، کاروبار ګټه کړې که تاوان، د کاروبار مالي حالت ښه شوی او که نه، کاروبار څومره نغده پيسې (Cash) د فعاليتونو په مقابل کې ترلاسه کړي او کاروبار څومره پيسې په بانک کې لري. دا ټول معلومات محاسبه د کاروبار داخلي او خارجي علاقه مندانو ته د پريکړو په خاطر وړاندې کوي.

د محاسبې تاريخچه

محاسبه ډير لرغونی تاريخچه لري د محاسبې ځينې نښې نښانې د تاريخ پوهانو لخوا په لرغوني مصر او بين النهرين کې موندل شوي دي چې دا د محاسبې په لرغونتوب باندې دلالت کوي.

د مصر په لرغوني مدنيت کې ښکاريان، کروندګر، مالداران او باغوانان موجود وو او دوي د خپلو فعاليتونو په ترڅ کې چې کوم عوايد لاسته راوړل د هغې يوه برخه يې دولت ته د مالياتو په شکل ورکول تر څو دولت پرې خپل ټول لګښتونه ترسره کړي نو ددې مالياتو د دقيق سنجش لپاره محاسب (Accountant) موجود وو نو ځکه مونږ وايو چې محاسبه لرغونی مسلک دی.

د 14 او 16 م پيړی ترمنځ په ايټاليا کې د محاسبې په اړه دوه مهم پرمختګونه رامنځ ته شول:

لومړی: په کاروبارونو کې د مالي راکړو ورکړو د ثبت په خاطر د رومي اعداو ,(XXXVIII=38) (XXXVII=37) پر ځای عربي اعداد وکارول شول (0,1,2,3,4,5,6,7,8,9) دا ځکه چې د رومي اعدادو ليکل او محاسبه کول ډير ستونزمن کار و خو عربي اعداد هم په آسانی سره ليکل کيږي او هم محاسبه کيږي.

دوهم: لوکا پاسيولي (Lucca Pacioli) لخوا د ثبت دوه اړخيز سيستم (Double Entry System) رامنځ ته شو او په دغه سيستم کې د يوې مالي راکړې ورکړې دواړه خواوې Debit او Credit په ثبت رسيږي. نوموړي يو شمير اصطلاحات هم معرفي کړل لکه ژورنال (Journal)، ليجر (Ledger)، ډيبيټ (Debit) او کريډيټ (Credit) او داسې نور...

(c) ketabton.com: The Digital Library

د محاسبې تعریفونه

محاسبه د کاروبار ژبې ته ویل کیږي اومالي محاسبه هغه معلوماتي سیستم دی چې د یو تصدی یا اداري او یا هم د یو سازمان په اړه مالي معلومات راټولوي او تر پروسس (تحلیل، اندازه ګیري، او ثبت) کولو وروسته یې د تصدی داخلي او باندیني مینوالو ته یې وړاندې کوي.

مالي محاسبه یو معلوماتي سیستم دی چې د هغه څخه په استفادې د یو اقتصادي واحد د یوې ټاکلي دورې د اقتصادي راکړې ورکړې په هکله مالي معلومات راټول او تر پروسس کولو وروسته د مالي راپورونو په شکل د تصدی داخلي او بهرنی مینوالو ته وړاندې کیږي.

محاسبه له قانون او اصولو سره سم یوه پروسه ده چې د یو کاروبار اړوند ټولي مالي راکړې ورکړې لومړی په ګوته بیایې اندازه، ثبت، ډلبندي، خلاصه، تحلیل، تجزیه او بلآخره یې د کاروبار له داخلي او باندینی علاقه مندانو سره یې د پریکړو په خاطر شریکوي.

د محاسبې موخې (Objectives of accounting)

محاسبه لاندې موخې لري

- په منظمه توګه د مالي راکړو ورکړو ثبتول
- د یو کاروبار د پایلو (ګټه او تاوان) معلومول
- د یو کاروبار د مالي حالت معلومول
- د یو کاروبار د نغده جریان (Cash Flow) په هکله معلومات وړاندې کول
- د کاروبار په هکله په پریکړو کې مرسته کول

د محاسبې دندې (Functions of accounting)

محاسبه لاندې دندې لري:

- د مالي راکړو ورکړو ثبتول
- د مالي صورت حسابونو یا مالي راپورونو ترتیبول
- د پایلو شریکول
- د حقوقي اړتیاوو پوره کول او داسې نور...

د محاسبې مینوال

د محاسبوي معلوماتو مینوال په دوو ګروپونو ویشل کیږي:

- داخلي مینوال
- بهرني مینوال

داخلي مینوال :- دا هغه اشخاص دي چې مستقیماً د تصدی یا کاروبار د مدیریتي چارو د پرمخ وړلو مسئولیتونه ورپه غاړه دي لکه د منځنی او ټیټې سطحې مدیران.

بهرني مینوال :- دا هغه سازمانونه او انفرادي اشخاص دي چې مستقیماً د تصدی یا کاروبار په مدیریتي چارو کې ښکیل ندي خو د کاروبار د نتایجو نه په مستقیم او یا غیر مستقیم ډول متاثره کیږي لکه د تصدی شریکان، پور لرونکي، دولتي ارګانونه، مشتریان او عوام خلک.

(c) ketabton.com: The Digital Library

کتاب ساتنه (Book Keeping)

د کتاب ساتنې (Book Keeping) معنی :

د محاسبې په پروسه کې 7 مراحل شامل دي چې دغه مراحل عبارت دي له :

Accounting

Book Keeping

1. د مالي راکړو ورکړو په ګوته کول (Identifying)
2. د مالي راکړو ورکړو اندازه کول (Measuring)
3. د مالي راکړو ورکړو ثبتول (Recording)
4. د مالي راکړو ورکړو ډلبندي کول (Classifying)
5. د مالي راکړو ورکړو خلاصه کول او د مالي راپورونو ترتيبول (Summarizing)
6. د مالي راپورونو تحليل او تجزيه (Analysis and interpreting)
7. د پايلو شريکول (Communicating of results)

کتاب ساتنه (Book Keeping) د محاسبې (Accounting) يوه برخه ده، او د محاسبې لومړنيو څلورو مرحلو (د مالي راکړو ورکړو پيژندنه، اندازه کول، ثبتول او ډلبندي کول) ته کتاب ساتنه يا Book Keeping وايي. په محاسبه کې چې کوم اصول، مقررات او معيارونه په نظر کې نيول کيږي هغه په کتاب ساتنه کې هم په نظر کې نيول کيږي او هر هغه څوک چې دغه دنده سرته رسوي کتاب ساتونکی يا Book Keeper بلل کيږي.

د کتاب ساتنې تعريفونه

- کتاب ساتنه د محاسبې يوه برخه ده او په منظمه توګه د مالي راکړو ورکړو د ثبت له هنر څخه عبارت دی.
- کتابداري له هغه علم او هنر څخه عبارت دی چې د يو کاروبار يا شرکت اړوند ټولې مالي راکړې ورکړې په منظم ډول په ځانګړو کتابونو کې ثبتوي.

مالي راکړې ورکړې (Transactions)

مالي راکړه ورکړه هغه اقتصادي معاملې ته ويل کيږي چې کاروبار يې په مقابل کې يا پيسې ترلاسه کوي او يا يې په مقابل کې پيسې د لاسه ورکوي.مثلاً کاروبار خپل توليدات پلورلي دي او په مقابل کې يې پيسې ترلاسه کړي دي، همدارنګه کاروبار خپلو کارمندانو ته معاشونه ورکړي او په مقابل کې يې پيسې د لاسه ورکړي دي نو دا ټول مالي راکړې ورکړې (Transactions) دي.

کاروبار(Business)

ټول هغه قانوني فعاليتونه چې د ګټې د لاسته راوړلو په موخه يې يو کس د شغل او پيشې په ډول په دوامداره توګه سرته رسوي د بزنس يا کاروبار په نوم ياديږي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

د کاروبار ډولونه

کاروبار لاندې درې ډولونه لري:

- ❖ د يواځينی ملکيت کاروبار (Sole Proprietorship)
- ❖ د شراکت کاروبار (Partnership)
- ❖ سهامي شرکت يا کمپنۍ (Corporation)

د يواځينی ملکيت کاروبار (Sole proprietorship)

د کاروبار دا ډول ډير پخوانی او ساده دی، پدې ډول کاروبار کې ټوله سرمايه د يو کس لخوا کاروبار ته راوړل کيږي او يواځې همدا يو کس د ټول کاروبار مالک وي او که هر څومره ګټه کاروبار ته راځي همدا شخص يې مستحق دی او که تاوان کوي نو همدا شخص به يې ګالي. همدارنګه ددې شخص د پور د ادا کولو مسئوليت لامحدود دی. دا کاروبار لاندې ګټې او تاوانونه لري:

ګټې

- د کاروبار مالک کولای شي چې په آسانی سره دا ډول کاروبار رامنځ ته کړي او يا يې له منځه يوسي. ځکه چې دا ډول کاروبار ډير ساده دی.
- د کاروبار مالک په تصميم نيولو کې خپلواک دی.
- ټوله ګټه يواځې همدا يو کس ترلاسه کوي.
- د سهامي شرکت په څير ماليه پرې دوه ځلي نه راځي.

تاوانونه

- د پور د ادا کولو لا محدود مسئوليت.
- دا چې د کاروبار مالک يواځې همدا يو نفر وي نو د سهامي شرکت په پرتله يې پانګه هم کمه وي.
- دا چې د کاروبار مالک يواځې همدا يو کس وي نو په مديريت کې يې هم ستونزې موجودې وي.
- د سهامي شرکت په پرتله يې موده کمه وي او کيدای شي چې ډير ژر له منځه لاړشي.
- دا چې ددې کاروبار پانګه کمه وي نو د پراختيا لپاره يې فرصتونه هم کم وي.

د شراکت کاروبار (Partnership)

دا د کاروبار هغه شکل دی چې په هغې کې دوه يا له دوو څخه زيات اشخاص د يو ليکلي يا شفاهي قرارداد په اساس خپلې پانګې د کاروبار لپاره شريکوي پدې شرط چې ګټه او تاوان به هم د شريکانو ترمنځ په مساوي ډول ويشل کيږي. خو په شراکت کاروبار کې ګټه او تاوان بيا د شريکانو ترمنځ د هغه نسبت (Ratio) په اساس ويشل کيږي چې په قرارداد کې ذکر شوی وي. شراکت په دوه ډوله ده:

- ❖ عمومي شراکت يا General Partnership : پدې ډول شراکت کې د شريکانو د پور د ادا کولو مسئوليت لا محدود وي،
- ❖ محدود شراکت يا Limited Partnership : پدې ډول شراکت کې د شريکانو د پور د ادا کولو مسئوليت محدود وي خو بايد حد اقل يو شريک داسې وي چې د هغې د پور د ادا کولو مسئوليت لا محدود وي. دا کاروبار هم لاندې ګټې او تاوانونه لري:

(c) ketabton.com: The Digital Library

ګټې

- دا چې د شریکانو شمیر یې زیات وي نو پانګه یې هم زیات وي.
- له بانکونو څخه په آسانی سره پور ترلاسه کولای شي.
- د زیات شمیر شریکانو په درلودلو سره کاروبار په ښه ډول مدیریت کیږي.
- مالیه ورڅخه یو ځل اخیستل کیږي.
- د ټولو شریکانو له لورې په ګډه سره تصمیم نیول.

تاوانونه

- د عمومي ځینو شریکانو د پور د ادا کولو لا محدود مسئولیت.
- د سهامي شرکت په پرتله یې موده کمه وي او د یو شریک په مړینې سره شرکت له منځه ځي.
- د شریکانو ترمنځ شخړې او د نظریاتو نه همغږي.
- د شرکت څخه د خپلې سرمایې په بیرته ایستلو کې ستونزه.
- دا چې شریکان په ګډه سره کارکوي نو که یو شریک خپل مسئولیت په سمه توګه ادا نکړي نو ټول شریکان ترې متضرره کیږي.

سهامي شرکت یا کمپني (Corporation)

د کاروبار هغه شکل ته ویل کیږي چې د قانون په رڼا کې د حکمي شخص حیثیت لري او د کاروبار مالکان جدا او کاروبار جدا وي. دا ډول کاروبار کولای شي چې د یو حقیقي شخص په څیر په خپل نوم سره د مختلفو مالي ادارو او نورو کاروباري ډلو سره کاروباري معاملات او قراردادونه ترسره کړي لکه د پوررونو اخیستل او ورکول همدارنګه د شتمنیو اخیستل او خرڅول او داسې نور...د سهامي شرکت پانګه د سهم لرونکو له لورې د سهمونو (Shares) په اخیستلو کاروبار ته راوړل کیږي او بیا د کاروبار د مدیره هیئت (Board of directors) له لوري پرمخ وړل کیږي. دغه مدیره هیئت د سهم لرونکو له لورې ټاکل کیږي او د ټولو سهم لرونکو د پور د ادا کولو مسئولیت محدود دی. دا ډول کاروبار هم ګټې او تاوانونه لري.

ګټې

- د سهامي شرکت د سهم لرونکو د پور د ادا کولو مسئولیت محدود دی.
- هر سهم لرونکی کولای شي چې په اسانی سره خپله ونډه یا ملکیت د سهمونو د خرڅلاو له لارې په بل چا وپلوري او هغې ته یې انتقال کړي.
- سهامي شرکت ډیره اوږده موده لري او د شرکت په څیر د یو سهم لرونکي په مړینې سره کاروبار له منځه نه ځي.
- د یواځینی ملکیت او شرکت په پرتله یې پانګه ډیره زیاته ده.
- په آسانی سره کولای شي چې زیات مقدار پانګه د پور په شکل ترلاسه کړي.
- د مارکیټینګ، منجمنټ، مالي مدیریت، او یو شمیر نورو ډیپارټمنټونو په درلودلو سره د سهامي شرکت مدیریت ډیر ښه وي.
- د یواځینی ملکیت او شرکت په پرتله یې ګټه ډیره زیاته وي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

تاوانونه

- د سهامي شرکت تاسيس کول ډير قانوني مراحل غواړي ، ډيرې ستونزې لري او ډيرې پيسې پرې مصرفيږي.
- دوه ځله ماليه پرې راځي، چې يو ته يې د شرکت ماليه (Corporate tax) وايي او بل ته يې د عايد ماليه (Income tax) وايي.
- مديره هيئت پکې اکثره وخت د خپلو ګټو په خاطر د سهم لرونکو ګټې له پامه غورځوي.

د مالي راپورونو عناصر

مالي راپورونه پنځه عناصر لري چې عبارت دي له:

شتمني يا Assets:

ټول هغه مادي او غير اجناس ، حقوقي امتيازات، او مالي غوښتني چې د يوه اقتصادي واحد حقوقي ملکيت کې قرار لري او په توليدي فعاليتونو کې ورڅخه استفاده کيږي شتمني (Asset) بلل کيږي.

د محاسبې له نظره شتمني په دوه برخو ويشل شوی:

- ثابته شتمني يا Fixed Assets
- جاري شتمني يا Current Assets

ثابته شتمني :- هغه شتمني ده چې د يو کال نه د زياتې مودې لپاره د تصدی د توليدي فعاليت لپاره کارول کيږي لکه تعمير، ماشين آلات، د دفتر تجهزات، د سهم اسناد، ترانسپورتي وسايل او داسې نور... يا په بل عبارت ثابته شتمني هغه شتمني ده چې مونږ يې نشو کولای چې د يو کال په جريان کې په نقده بدل کړو.

جاري شتمني :- هغه شتمني ده چې د تصدی د توليدي فعاليت لپاره کارول کيږي خو د يو کال نه کم وخت کې د توليدي فعاليت په اساس له مينځه ځي او يا هم په نقده بدليږي لکه اومه مواد، تجارتي اموال، طلبات، بانکي دارايي، نقده او داسې نور... يا په بل عبارت جاري شتمني هغه شتمني ده چې مونږ يې کولای شو چې په آسانی سره د يو کال په جريان کې په نقده بدله کړو.

خپلنی پانګه (Owner equity):

هغه پانګې ته ويل کيږی چې د تصدی د مالک يا د شريکانو لخوا د توليدي اهدافو په منظور تهيه کيږي يا هغه مالي منابعو ته ويل کيږي چې د يو کاروبار د مالک لخوا برابريږي. خپلنی پانګې ته په سهامي او شراکت کاروبار کې Stockholders' Equity هم وايي او د لاندې رابطې پواسطه ښودل کيږي.

Stockholders' equity = Contributed Capital + Retained Earnings

Retained Earnings نا توزيع شوې ګټې ته وايي يعني کاروبار د مالي دورې په جريان کې ګټه کړي وي خو دا ګټه د کاروبار مالک يا شريکانو نه وي اخيستی بلکې بيرته يې د کاروبار د تمويلولو لپاره ايښي وي، او **Contributed Capital** همدا د شريکانو لخوا راټول شوې پانګې ته وايي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

پردی پانګه (Liability):

د تصدی د شتمنیو په مقابل کې د پردي خلکو مالي حقوق د پردی پانګې په نوم یادیږي، یا په ساده اصطلاح هغه پانګه یا مالي منابعو ته ویل کیږي چې د کاروبار مالک یې د بل چا څخه د کاروبار لپاره قرض کوي چې دیته پور (قرض) وایي. په کاروبار باندې چې څومره قرضه وي یا کاروبار اجناس او خدمات په قرضو اخیستی وي دا ټول په Liabilities کې راځي.

عاید (Revenue):

عاید د بدلې یا معاوضې هغه مقدار دی چې یو شخص یې د یو خدمت او یا د خپل ملکیت د خدمت په مقابل کې ترلاسه کوي. خلک د مختلفو سرچینو (کرایه، سود، مزد او ګټې) څخه عاید ترلاسه کوي.

مصرف (Expense):

د پیسو هغه مقدار دی چې په کاروبار کې د ورځنیو فعالیتونو د سرته رسولو لپاره مصرفیږي. یعني د کاروبار لپاره چې کوم مقدار پیسې مصرفیږي دا ټول په مصارفو کې راځي لکه د دفتر لپاره قرطاسیه، د تجهیزاتو خریداري، د تعمیر کرایه، د ترانسپورت مصارف، مزد او معاش، دا او دیته ورته نور ټول غټ او واړه مصارف په Expense کې ثبت کیږي.

د محاسبې مساوات (Accounting Equation)

Assets = Owner equity + Liability,   (A = OE +L)

شمتني = خپلنی پانګه + پردی پانګه

دا اړیکه د محاسبې د معادلې په نوم یادیږي. پدې معادله کې درې شیان (Asset, Liability, Owner equity) تر بحث لاندې نیول کیږي. که کمیشن دی، که عاید دی، که تخفیف دی، که فروشات دي دا ټول ددې معادلې یوې برخې پورې حتمن تړلي دي.

مثالونه

معاملات (Transactions):

د 1399 ه ش کال د حمل د میاشتې په لومړی نیټه د الکوزی په نوم یو تجارتي تصدی په 800000 افغانی نقده شتمني سره په لاندې ډول په تجارتي فعالیت پیل وکړ:

- د حمل د میاشتې په 3 نیټه د 300000 افغانیو په ارزښت تجارتي توکي په نقده ډول پیرودل شوي دي.
- د حمل د میاشتې په 9 نیټه د 200000 افغانیو په ارزښت تجارتي توکي پیرودل شوي چې قیمت یې درې میاشتې وروسته د تادیې وړ دی.

(c) ketabton.com: The Digital Library

- د حمل د میاشتې په 17 نیټه هغه تجارتي توکي چې په 300000 افغانیو پیرودل شوي وه په 350000 افغانیو نقداً پلورل شوي دي.
- د حمل د میاشتې په 20 نیټه هغه تجارتي توکي چې په 200000 افغانیو پیرودل شوی وه په 250000 افغانیو پلورل شوي دي.
- د حمل د میاشتې په 25 نیټه د 200000 افغانیو په ارزښت تجارتي توکي پیرودل شوي دي چې قیمت یې 50% نقداً تادیه شوی او پاتې 50% یې درې میاشتې وروسته د تادیې وړ دی.

په لاندې جدول کې (Beginning Balance (Bb ته وایي وایي که د کاروبار د شروع لپاره مونږ سره خپلنی پانګه د مخکې نه موجود وي نو هغه بیا په (Bb) کې درج کوو، خو که مونږ سره خپلنی پانګه د مخکې نه نه وي موجود نو بیا (Bb) کې صفر درج کوو.

په پورته مثال کې د شتمني په برخه کې مونږ سره نغده (Cash) شامل دی ځکه چې نغدې پیسې زمونږ جاري شتمني ده ددې تر څنګ خام مواد یا تجارتي اموال هم زمونږ جاري شتمني ده ځکه چې مونږ یې په لنډ وخت کې په نغدو بدلوو همدارنګه فروشات چې کله کوو نو ګټه ورڅخه لاسته راځي او دا ګټه د نغدو پیسو په شکل لاسته راځي نو ځکه داهم مونږ د شتمنیو لاتدې لیکو او په لاندې توګه عمل کوو.
Account Payable: دا Liability ده یعنې مونږ ته دا راښایي چې کاروبار څومره قرضدار دی.

او مونږ یې د لنډیز لپاره A/P لیکو.

(c) ketabton.com: The Digital Library

Alokozay Company

(1/1/1399)

Accounting Equation

NO	Assets			=	Owner Equity + Liability		
0	Cash	Merchandise	Sales		OE	Bank Loan	Account Payable
Bb	800000 Af	0	0		800000 Af	0	0
1	-300000 Af	+300000 Af	0		0	0	0
Balance	500000 Af	300000 Af	0		800000 Af	0	0
2	0	+200000 Af	0		0	0	+200000 Af
Balance	500000 Af	500000 Af	0		800000 Af	0	200000 Af
3	+350000 Af	-300000 Af	0		+50000 Af	0	0
Balance	850000 Af	200000 Af	0		850000 Af	0	200000 Af
4	0	-200000 Af	+250000 Af		+50000 Af	0	0
Balance	850000 Af	0	250000 Af		900000 Af	0	200000 Af
5	-100000 Af	+200000 Af	0		0	0	+100000 Af
Balance	750000 Af	200000 Af	250000 Af		900000 Af	0	300000 Af
750000+200000+250000 = 1200000 Af				=	900000+300000 = 1200000		
1200000				=	1200000		

(c) ketabton.com: The Digital Library

دوهم مثال :

معاملات (Transactions)

د 1395 ه ش کال د حوت د میاشتې په دوهمه نیټه د تورغر ترانسپورت په نامه یو تجارتي شرکت جوړ او په لاندې ډول سره یې ترانسپورتي فعالیت پیل کړ:

- د حوت د میاشتې په 3 نیټه 600000 افغانی د ترانسپورت د مالک لخوا د خپلنی پانګې په توګه د کاروبار لپاره شرکت ته تادیه شوي دي.
- د حوت د میاشتې په 4 نیټه یو ترانسپورتي موټر د 400000 افغانیو په ارزښت پیرودل شوې ده چې قیمت یې 50% نقداً تادیه شوی دی او پاتې یې پر شرکت پور پاتې.
- د حوت د میاشتې په 10 نیټه د 20000 افغانیو په ارزښت د شرکت ترانسپورتي موټر لپاره تیل په نقده ډول خریداري شوی دی.
- د حوت د میاشتې په 12 نیټه 10000 افغانی د حوت د میاشتې د کرایې لپاره نقداً تادیه شوی دی.
- د حوت د میاشتې په 20 نیټه د شرکت د ترانسپورتي خدماتو له لارې 90000 افغانی نقده عاید ترلاسه شوی دی.
- د حوت د میاشتې په 25 نیټه د 60000 افغانیو په ارزښت د شرکت د دفتر لپاره دوه پایي کمپیوټر په نقده ډول پیرودل شوی دی.
- د حوت د میاشتې په 27 نیټه 100000 افغانی د ترانسپورتي موټرد پور لپاره نقداً تادیه شوی دی.

د Assets لاندې چې مونږ سره (Cash, Vehicle, Oil, Computer) لیکل شوی دا ټول مونږ ته جاري او ثابته شتمني ښايي او دا مونږ د پورتني (Transaction) نه لیکو.

(c) ketabton.com: The Digital Library

Tor-ghar Transport Company

Accounting Equation

2/12/1399

NO	Assets				=	Owner equity + Liability	
0	Cash	Vehicle	Oil	Computer		OC	Account Payable
Bb	0	0	0	0		0	0
1	+600000 Af	0	0	0		+600000 Af	0
Balance	600000 Af	0	0	0		600000 Af	0
2	-200000 Af	+400000 Af	0	0		0	+200000 Af
Balance	400000 Af	400000 Af	0	0		600000 Af	200000 Af
3	-20000 Af	0	+20000 Af	0		0	0
Balance	380000 Af	400000 Af	20000 Af	0		600000 Af	200000 Af
4	-10000 Af	0	0	0		-10000 Af	0
Balance	370000 Af	400000 Af	20000 Af	0		590000 Af	200000 Af
5	+90000 Af	0	0	0		+90000 Af	0
Balance	460000 Af	400000 Af	20000 Af	0		680000 Af	200000 Af
6	-60000 Af	0	0	+60000 Af		0	0
Balance	400000 Af	400000 Af	20000 Af	60000 Af		680000 Af	200000 Af
7	-100000 Af	0	0	0		0	-100000 Af
Balance	300000 Af	400000 Af	20000 Af	60000 Af		680000 Af	100000 Af
Total	300000+400000+20000+60000 = 780000 Af				=	680000+100000 = 780000 Af	

(c) ketabton.com: The Digital Library

دريم مثال :

معاملات (Transactions)

د 1400 ه ش کال د حمل د میاشتې په لومړی نیټه د حمیدي په نامه یوه انفرادي تصدی جوړه او د 500000 افغانی خپلنی پانګې په لرلو سره یې په تجارتي فعالیت پیل وکړ :

- د حمل د میاشتې په 3 نیټه د 200000 افغانیو په ارزښت د لومړني شرکت څخه تجارتي اموال په نقده ډول خریداري شوي دي.
- د حمل د میاشتې په 12 نیټه د لومړني شرکت نه بیا د 100000 افغانیو په ارزښت تجارتي توکي خریداري شوي دي چې قیمت یې دوه میاشتې وروسته د تادیې وړ دی.
- د حمل د میاشتې په 8 نیټه د 250000 افغانیو په ارزښت په دوهمي شرکت تجارتي اموال پلورل شوي دي.
- د حمل د میاشتې په 20 نیټه د 120000 افغانیو په ارزښت تجارتي توکي په دوهمي شرکت پلورل شوي دي چې قیمت یې دوه میاشتې وروسته د تادیې وړ دي.
- د حمل د میاشتې په 30 نیټه 10000 افغانی د دوکان د کرایې لپاره نقداً تادیه شوی دی.

A/R (Account Receivable) طلبات:

هغه مقدار پیسو ته وایي چې د کاروبار لخوا خلکو ته قرض ورکړل شوي وي یعنی خلک د تصدی یا کاروبار نه قرضدار وي او دا زمونږ جاري شتمني ده. او مونږ یې د لنډیز لپاره A/R لیکو.

(c) ketabton.com: The Digital Library

Hameedi Company

Accounting Equation

1/1/1400

NO	Assets				=	Owner Equity + Liability	
0	Cash	Merchandise	Account Receivable	Sales		OC	Account Payable
Bb	500000 Af	0	0	0		500000 Af	0
1	-200000 Af	+200000 Af	0	0		0	0
Balance	300000 Af	200000 Af	0	0		500000 Af	0
2	0	+100000 Af	0	0		0	+100000 Af
Balance	300000 Af	300000 Af	0	0		500000 Af	100000 Af
3	0	-200000 Af	0	+250000 Af		+50000 Af	0
Balance	300000 Af	100000 Af	0	250000 Af		550000 Af	100000 Af
4	0	-100000 Af	+120000 Af	0		+20000 Af	0
Balance	300000 Af	0	120000 Af	250000 Af		570000 Af	100000 Af
5	-10000 Af	0	0	0		-10000 Af	0
Balance	290000 Af	0	120000 Af	250000 Af		560000 Af	100000 Af
Total	290000+120000+250000 = 660000 Af				=	560000+100000 = 660000 Af	

(c) ketabton.com: The Digital Library

د ډیبیټ او کریډیټ مفهوم (Debit & Credit)

د ثبت دوه اړخیز سیستم (Double Entry System) د لومړي ځل لپاره د یو شخص (Lucca Pacioli) لخوا معرفي شو. نوموړی په 1914 م کال کې د Financial Accounting لومړنی کتاب لیکلی او د محاسبې د علم د پلار لقب ورکړل شوی دی.

د Debit کلیمه د لاتیني کلیمې Debitum نه اخیستل شوی او د Credit کلیمه هم د لاتیني کلیمې Creditum نه اخیستل شوی. د محاسبې د مساواتو چپ طرف ته Debit وایي او ښي طرف ته یې Credit وایي. د Debit او Credit لپاره لاندې پنځه قواعد په مالي محاسبه کې رامنځ ته شوي دي:

- ❖ Increase in Asset is Dr
  Decrease in Asset is Cr
- ❖ Increase in Liability is Cr
  Decrease in Liability is Dr
- ❖ Increase in Capital is Cr
  Decrease in Capital is Dr
- ❖ Increase in Revenue is Cr
  Decrease in Revenue is Dr
- ❖ Increase in Expense is Dr
  Decrease in Expense is Cr

Dr: Debit record

Cr: Credit record

زمونږ اکثره محصلین دا قواعد همداسې میخانیک زده کړي دي چې په شتمنیو کې زیاتوالی Debit کیږي او کموالی Credit کیږي خو که ورته پوښتنه وشي چې ولې ډیبیټ کیږي یا کریډیټ کیږي نو صرف همدومره وایي چې دا قاعده ده او بس.

خو دا ځواب بسنه نه کوي تاسې باید پدې ځان پوه کړئ چې دغه قاعده له کوم ځای نه رامنځ ته شوې ده. ددې لپاره راځو په یوه آسان میتود باندې بحث کوو:

Asset	=	Liability	+	Owner equity
IAS - DAS	=	ICL - DCL		
IAS + DCL	=	ICL + DAS		
Dr		Cr		

IAS: Increase in Asset (په شتمنی کې زیاتوالی)

DAS: Decrease in Asset (په شتمنی کې کموالی)

ICL: Increase in Claim (په Claim کې زیاتوالی)

DCL: Decrease in Claim (په Claim کې کموالی)

(c) ketabton.com: The Digital Library

Liability او Owner equity دواړو ته Claim وايي يعني زمونږ په دارايي (Property) باندې دوه ډلې دعوه لري چې يو يې قرضداران دي او بل د کاروبار مالکين دي.

د Debit او Credit قواعد هم د همدې معادلې په اساس رامنځ ته شوي دي. که مونږ منفي ارقام د ښي نه چپ طرف ته واړوو او د چپ نه ښي طرف ته واړوو نو ټول ارقام مثبت کيږي. د مالي محاسبې د ډيبيټ او کريډيټ لپاره هغه پورته پنځه قواعد د همدې دوه گروپونو (IAS + DCL = ICL + DAS) په اساس رامنځ ته شوي دي. لکه څنگه چې مو مخکې وويل Debit د محاسبې د مساواتو چپ طرف ته وايي نو په چپ طرف کې مونږ سره دوه شيان IAS او DCL موجود دی. د محاسبې د مساواتو ښي طرف ته Credit وايي او په ښي طرف کې هم دوه شيان ICL او DAS پروت دی.

- ❖ Increase in Asset is Dr
  Decrease in Asset is Cr

په لومړی قاعده کې مونږ وايو چې (Increase in Asset is Dr) يعني که چيرې زمونږ شتمني زياتيږي نو مونږ يې Debit کوو داځکه چې د شتمنی زياتوالی (IAS) د مساواتو چپ طرف يعني Debit برخه کې پروت دی نو پدې بنا يې ډيبيټ کوو. او په شتمنی کې کموالی (DAS) د مساواتو ښي طرف(Credit) برخه کې پروت دی نو پدې بنا که چيرې زمونږ په شمتنی کې کموالی راشي نو مونږ وايو چې دا کريډيټ کيږي.

- ❖ Increase in Liability is Cr
  Decrease in Liability is Dr

په دوهمه قاعده کې وايي چې د Liability زياتوالی Credit کيږي. Liability زمونږ Claim دی او په Claim کې زياتوالی (ICL) د مساواتو ښي طرف يعني Credit گروپ کې پروت دی. نو پدې اساس مونږ د Liability زياتوالی Credit کوو. او د Liability کموالی (DCL) ځکه Debit کيږي چې د معادلې چپ طرف يا Debit برخه کې پروت دی.

- ❖ Increase in Capital is Cr
  Decrease in Capital is Dr

په دريم قاعده کې وايي چې د پانگې يا Capital زياتوالی Credit کيږي ځکه چې Capital خپله Owner equity ده يعني Claim دی او د Capital زياتوالی (ICL) د معادلې ښي طرف يعني کريډيټ برخه کې پروت دی نو پدې اساس د خپلنی پانگې زياتوالی مونږ Credit کوو. او د Capital کموالی مونږ ته د Claim کموالی(DCL) ښايي او د معادلې چپ طرف ته پروت دی نو ځکه د خپلنی پانگې کموالی Debit کوو.

(c) ketabton.com: The Digital Library

- ❖ Increase in Revenue is Cr
  Decrease in Revenue is Dr

عواید چې کله زیاتیږي نو دا زمونږ خپلنی پانګې (Owner equity) سره جمع کیږي یعني زمونږ سرمایه ورسره زیاتیږي نو معلومه خبره ده چې زمونږ Claim هم زیاتیږي او که عواید کمیږي نو دا زمونږ سرمایه کموي یعني دا د خپلنی پانګې نه منفي کیږي نو زمونږ Claim کموي. نو په څلورمه قاعده کې وایي چې د عوایدو زیاتوالی Credit کیږي ځکه چې دا په حقیقت کې د Claim زیاتوالی (ICL) دی او د محاسبې د مساواتو ښې طرف یعني Credit برخه کې پروت دی نو پدې اساس د عوایدو زیاتوالی Credit کوو. او د عوایدو کموالی د Claim کموالی (DCL) مونږ ته ښایي او د معادلې چپ طرف ته پروت دی نو ځکه یې کموالی Debit کوو.

- ❖ Increase in Expense is Dr
  Decrease in Expense is Cr

مصارف د خپلنی پانګې (Owner equity) نه منفي کیږي او هر څومره چې په کاروبار کې مصارف زیاتیږي نو پانګه کموي یعني Claim ورسره کمیږي. همدارنګه که مصارف کمیږي نو زمونږ په Owner equity کې زیاتوالی راځي یعني زمونږ Claim زیاتیږي نو پدې اساس په پنځمه قاعده کې وایی چې د مصارفو زیاتوالی Debit کیږي ځکه چې د مصارفو زیاتوالی (DCL) د معادلې چپ طرف یعني Debit ګروپ کې پروت دی نو ځکه یې ډیبیټ کوو. او د مصارفو کموالی ځکه Debit کیږي چې دا د مصارفو کموالی (ICL) د معادلې ښې طرف ته یعني د Credit برخه کې پروت دی نو پدې اساس یې Credit کوو.

اوس مونږ ته دا په ډاګه شوه چې مونږ په مطلق ډول نشو ویلی چې Debit د زیاتیدو په معنی دی او Credit د کمیدو په معنی دی بلکې داسې ویلی شو چې د Asset او Expense لپاره Debit د زیاتیدو په معنی دی او Credit د کمیدو په معنی دی. او د Revenue ، Liability او Capital لپاره Debit د کمیدو په معنی دی او Credit د زیاتیدو په معنی دی.

د لا ښه پوهیدو لپاره لاندې ډیاګرامونو ته مراجعه وکړئ:

خو د هر څه نه مخکې باید تاسې دا په یاد ولرئ چې د مساواتو چپ طرف Debit دی او ښې طرف Credit دی. که چیرې لاندې هر یو عنصر معادله په نظر کې ونیسو نو داسې لیکو چې:

دلته (+) د زیاتوالي په معنی دی او (-) د کموالي په معنی دی.

Asset		=	Liability		+	Capital	
Dr	Cr		Dr	Cr		Dr	Cr
+	-		-	+		-	+

(c) ketabton.com: The Digital Library

Revenue	
Dr	Cr
-	+

Expense	
Dr	Cr
+	-

Retained earnings: هغه ګټه ده چې د کاروبار د فعالیتونو په نتیجه کې ترلاسه شوی وي او د کاروبار په شریکانو نه وي ویشل شوی یا مالک دغه ګټه د کاروبار نه نه وي ویستلی. چې د یواځینی ملکیت، شراکت او د سهامي شرکت کاروبارونه ځیني وختونه ددغې نا توزیع شوي ګټې نه د تمویل د منبع په توګه استفاده کوي. نو د **Retained earning** په زیاتیدلو سره د کاروبار سرمایه **(Owner equity)** زیاتیږي یعني **Claim** زیاتیږي نو پدې اساس د **Retained earning** زیاتیدل **(ICL)** مونږ Credit کوو ځکه چې **(ICL)** د محاسبې د مساواتو ښي طرف ته پروت دی. او د **Retained Earning** کموالی **(DCL)** مونږ **Debit** کوو ځکه چې ددې په کموالي سره زمونږ په پانګه کې کموالی راځي.

Dividends: هغه ګټه ده چې د کاروبار مالک یا سهم لرونکو باندی ویشل شوي وي یعني کاروبار ګټه کړی وي او دغه ګټه بیا مالک یا سهم لرونکو ته ورکړل شوی هم وي. کله چې ګټه په کاروبار کې موجود وي او لا نه وي توزیع شوی نو ورسره زمونږ سرمایه زیاته **(ICL)** وي او کله چې **Dividend** زیاتیږي یعني ګټې توزیع کیږي نو په سرمایه کې کموالی **(DCL)** رامنځ ته کیږي. نو پدې اساس مونږ وایو چې د **Dividend** زیاتوالی **(DCL)** مونږ **Debit** کوو او د **Dividend** کموالی **(ICL)** مونږ **Credit** کوو.

Retained Earnings	
Dr	Cr
-	+

Dividends	
Dr	Cr
+	-

Journal (ژورنال (روزنامچه

ژورنال یا روزنامچه داسې یو کتاب دی چې کاروبارونه یې له ځانه سره ساتي تر څو پکې خپل ورځنی مالي معاملات درج (ثبت) کړي. په ژورنال کې یواځې مالي معاملات ثبت کیږي. هره مالي معامله په ژورنال کې د (Double Entry System) یا د ثبت دوه اړخیز سیستم پر بنا د Debit او Credit د قواعدو په اساس ثبت کیږي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

د ژورنال بیلګه:

Journal **100**

Date	Particulars	L.F	Debit	Credit
Year Month/Day	XXX A/C ....Dr To XXX A/C (Narration)		XXX...	XXX...
			Total XXX...	Total XXX...

لومړنی کالم مونږ ته د معاملې نیټه (Date) ښايي. یعني دغه معامله چې مونږ یې په ژورنال کې ثبت کوو په کومه نیټه ترسره شوی او دا کار ددې لپاره کوو چې که د کاروبار مالک یا کوم بل څوک ددې معاملې په هکله کوم شک لري یا غواړي چې ددې معاملې په هکله پوره معلومات ترلاسه کړي نو په آسانی سره یې پیدا کولی شي. او کله چې یوه معامله په ژورنال کې ثبت کوو نوپه ترتیب سره لومړی کال بیا میاشت او بیا ورځ لیکو.

دوهم کالم مونږ ته دا راښايي چې ددې اقتصادي معاملې په ترڅ کې کوم حسابونه متأثره شوي دي. یو Transaction چې کله مونږ په صحیح طریقې سره ثبت کړو نو بیا راځو د (Narration) په برخه کې د هغې په هکله لنډه تشریح لیکو، کوم حساب چې Debit کیږي هغه لومړی لیکو او ورپسې هغه حساب چې Credit کیږي هغه دوهم لیکو او بیا تشریح په دریم قدم کې لیکو. او دا تشریح ددې لپاره لیکو چې لوستونکي ته نور هم آسانه شي او د Transaction په هکله پوره معلومات ترلاسه کړي.

په دریم کالم کې (Ledger Folio)L.F موجود دی. Ledger Folio د لیجرحساب شمیره یا د لیجرد صفحې شمیره مونږ ته ښايي خو په Ledger Folio کې تاسي کولای شئ چې د (Transaction) شمیره هم ولیکئ. کله چې لیجر حساب تاسي ولوست بیا ددې په مفهوم تاسي ډیر ښه پوهیږئ.

څلورم کالم مونږ ته د هغه مقدار (Amount) په هکله معلومات راکوي چې هغه مونږ Debit کړی او پنځم کالم مونږ ته د هغه مقدار په هکله څرګندونه کوي چې هغه Credit شوی دی.

(c) ketabton.com: The Digital Library

په ژورنال کې د مالي راکړو ورکړو د ثبت کولو طریقه

تر هر څه د مخه باید دا په یاد ولرئ چې په ژورنال کې لومړی هغه حساب درج کوو کوم چې Debit شوی وي او وروسته هغه حساب لیکو کوم چې کریډیټ شوی وي.

که چیرې خام مواد یا تجارتي اموال په نغدو خریداري شوی وي نو په ژورنال کې دا Transaction چې کله ثبت کوو نو د (Purchase A/C) په نوم یې ثبت کوو او ډیبیټ کوو یې ځکه چې (Purchase) کې خام مواد یا تجارتي اموال شاملیږي او دا زمونږه شتمني ده او لکه څنګه چې مو مخکې ویلي وو په شتمنی کې زیاتوالی (IAS) مونږ د محاسبې د قانون مطابق Debit کوو، او د (Cash A/C) کریډیټ کوو ځکه چې دغه ټول شیان په نغدو اخیستل شوي دي یعنې په شتمنی کې له بلې خوا کموالی راځي نو په شتمنی کې کموالی (DAS) مونږ کریډیټ کوو. که چیرې خام مواد، تجارتي اموال یا تولیدات په نغدو خرڅول شوي وي نو بیا دا Transaction چې کله ثبت کوو نو د (Sales A/C) په نوم یې درج کوو. کله چې فروشات په نغدو کیږي نو کاروبار عواید لاسته راوړي او ګټه کوي نو له یوې خوا خو نغده پیسې کاروبار ته په لاس ورځي نو د قانون مطابق لومړی د (Cash A/C) ډیبیټ کوو ځکه چې زمونږ په شتمنی کې زیاتوالی (IAS) راغی او له بلې خوا لکه څنګه چې مو وویل کاروبار د فروشاتو نه عواید لاسته راوړي او دغه عواید ددې باعث کیږي چې د کاروبار په پانګه (Claim) کې زیاتوالی راشي نو په پانګه کې زیاتوالی (ICL) مونږ کریډیټ کوو ځکه چې (ICL) د محاسبې د مساواتو ښي طرف کې پروت دی او ښي طرف کریډیټ دی او چپ طرف ډیبیټ دی. نو د (Sales A/C) کریډیټ کوو.

که چیرې داسې شوی وي چې دغه خام مواد یا تجارتي اموال په نغدو نه بلکې په قرضو خریداري شوی وي نو بیا دغه Transaction داسې ثبت کوو لومړی خو د (Purchase A/C) ډیبیټ کوو ځکه چې زمونږ په شتمنی کې زیاتوالی (IAS) راغی او دا ځکه اول لیکو چې دا Debit کیږي او وروسته د کوم شخص نه یا د کومې کمپنی نه چې دغه شیان مونږ په قرضو اخیستی د هغې خپل نوم لیکو مثلاً که دغه خام مواد یا تجارتي اموال مونږ د احمد نه په قرضو خریداري کړي وي نو داسې لیکو (Ahmad A/C) اوکه نوم یې نه وي ذکر شوی نو یوازې (Account Payable) لیکو او کریډیټ کوو یې ځکه چې په Liability کې زیاتوالی راځي او Liability زمونږ Claim دی او په Claim کې زیاتوالی (ICL) د محاسبې د قوانینو له مخې Credit کیږي. همدارنګه که دغه خام مواد او اجناس په نغدو نه بلکې په قرضو خرڅول شوی وي یعنې مونږ فروشات په قرضو کړی وي نو بیا داسې Transaction پدې طریقه ثبت کوو. لومړی د هغه شخص یا کمپنی نوم لیکو په کوم چا باندې چې مونږ دغه شیان په قرضو خرڅ کړي لکه (Rashid A/C) او که ددې نوم هم نه وي ذکر شوی نو دلته (Account Receivable) لیکو او دا ځکه ډیبیټ کوو چې دا زمونږ طلبات دي او دا زمونږه شتمني ده یعنې یوه ورځ حتمن دغه شخص زمونږه پیسې راکوي او پدې سره زمونږ په شتمنی کې زیاتوالی (IAS) راځي نو پدې اساس یې Debit کوو. او وروسته د (Sales A/C) لیکو ځکه چې که په قرضو وي او که په نغدو خو زمونږ په Sales یا فروشاتو کې زیاتوالی راځي او د فروشاتو په زیاتوالي سره زمونږ په پانګه (Claim) کې هم زیاتوالی (ICL) راځي نو د Sales Account کریډیټ کوو.

(c) ketabton.com: The Digital Library

که چیرې د کاروبار مالک د کاروبار نه یا د کاروبار دبانکي حساب د خپل شخصي مصارفو لپاره پیسي وباسي دیته Drawings وایي او داسي Transaction پدې طریقه لیکو. لومړی د (Drawings A/C) لیکو او ډیبیټ کوو یې ځکه چې د کاروبار مالک چې کله د کاروبار نه پیسي وباسي نو د کاروبار په پانګه (Claim) کې کموالی (DCL) راځي نو پدې بنا وایو چې د Drawings حساب ډیبیټ کوو. وروسي د Bank A/C) لیکو او هغه کریډیټ کوو ځکه چې په بانک کې چې د کاروبارکومې پیسي دي هغه د کاروبار شتمني ده او هر وخت کولای شي چې پیسي پکې اضافه کړي او یا ورڅخه پیسي وباسي نو په شتمنی کې کموالی (DAS) مونږ د محاسبې د قوانینو له مخې Credit کوو. اوس که چیرې داسي شوی وي چې د کاروبار مالک د خپل شخصي مصارفو لپاره نه بلکې د کاروبار لپاره یا د دفتر لپاره پیسي د بانکي حساب نه وباسي نو بیا لومړی د (Cash A/c) لیکو او ډیبیټ کوو یې ځکه چې ظاهراً په نغده کې زیاتوالی (IAS) او راځي او د (Bank A/C) کریډیټ کوو ځکه چې له بلې خوا په شتمنی کې کموالی (DAS) راځي.

دا او دیته ورته نور ځیني مهم مسایل د ژورنال په اړه شته چې تاسي یې باید په یاد ولرئ او په راتلونکو مثالونو کې به انشاالله چې هر یو تاسي ته در وپیژندل شي.

اوس راځو د ژورنال ځیني مثالونه عملاً حل کوو او بیا په نوبت سره لومړی د Ledger حسابونه ترې جوړوو بیا Trial Balance ورپسې Income Statement او بیا یې Balance Sheet ته انتقالوو. خو د ژورنال لپاره چې کوم مثالونه تاسي ته درکول کیږي اکثره په انګلیسي ژبه وي نو بهتره خبره داده چې د ژورنال او د مالي محاسبې د زده کړې لپاره باید تاسي انګلیسي هم یوه اندازه زده کړئ.

لومړی مثال: **Transactions**

1: On January 1st 2017 Javid Pvt.Ltd started business with cash 100000 Af.

2: On January 3rd He purchased a furniture for cash 20000 Af.

3: On January 6th He Purchased goods for cash 60000 Af.

4: On January 9th sold goods for cash 80000 Af.

5: On January 10th Paid salaries of employees 10000 Af.

6: On January 12th Paid rent of the building 5000 Af.

7: On January 14th Commission received 25000 Af.

8: On January 20th Purchased goods from Fawad on credit 35000 Af.

9: On January 27th Sold goods for cash 40000 Af.

10: On January 29th Paid cash to Fawad 30000 Af.

(c) ketabton.com: The Digital Library

په لاندې مثالونو کې Ledger folio (L.F) تش پریدو ځکه چې فیلحال مونږ لیجر ندی جوړ کړی او د ژورنال نه وروسته چې کله لیجر مطالعه کړئ نو بیا به تاسې پدې مفهوم پوه شی.

Books of Javid Pvt.Ltd 100

Date	Particulars	L.F	Debit	Credit
2017				
January 1st	Cash A/C ……………………..Dr		100000 Af	
	To Capital A/c			100000 Af
	(Started business with Cash)			
January 3rd	Furniture A/C ……………………..Dr		20000 Af	
	To Cash A/C			20000 Af
	(Purchased a furniture for cash)			
January 6th	Purchase A/C ……………………..Dr		60000 Af	
	To Cash A/C			60000 Af
	(Purchased goods for cash)			
January 9th	Cash A/C ……………………..Dr		80000 Af	
	To Sales A/C			80000 Af
	(Sold goods for cash)			
January 10th	Salaries A/C ……………………..Dr		10000 Af	
	To Cash A/C			10000 Af
	(Paid salaries of employees)			
January 12th	Rent A/C ……………………..Dr		5000 Af	
	To Cash A/C			5000 Af
	(Paid rent of the building)			
January 14th	Cash A/C ……………………..Dr		25000 Af	
	To Commission received A/C			25000 Af
	(Received commission)			
January 20th	Purchase A/C ……………………..Dr		35000 Af	
	To Fawad A/C			35000 Af
	(Purchased goods on credit)			
January 27th	Cash A/C ……………………..Dr		40000 Af	
	To Sales A/C			40000 Af
	(Sold goods for cash)			
January 29th	Fawad A/C ……………………..Dr		30000 Af	
	To Cash A/C			30000 Af
	(Paid cash to Fawad)			
Total			**405000 Af**	**405000 Af**

د خدماتو په مقابل کې چې کله کاروبار کله کمیشن اخلي نو دا کمیشن د کاروبار لپاره عواید دي.په پورته Transaction کې کاروبار کمیشن ترلاسه کړی نو پورته مو چې دا Transaction څه ډول ثبت کړی په

(c) ketabton.com: The Digital Library

همدې طریقه ثبت کیږي. او که چیرې کاروبار کمیشن بل چاته ورکړی وي نو بیا دا زمونږ په مصارفو کې ثبت کیږي او که په نغدو ورکړل شوی وي نو د نغدې (Cash A/C) کریډیټ کیږي او که د بانکي حساب نه ورکړل شوی وي نو د (Bank A/C) کریډیټ کیږي.

دوهم مثال :

Transactions

A company by the name of Ahmad Yar Ltd started a new business with 600000 Af cash on April 1st 2019. The following transactions were performed during the month of April.

April 2nd: Purchased a computer for office through cheque 20000 Af.

April 3rd: Purchased raw materials for cash 50000 Af.

April 5th: Paid rent of the building for cash 30000 Af.

April 9th: Commission paid 10000 Af.

April 13th: Sold goods on credit 16500 Af.

April 19th: Sold goods for cash 15000 Af.

April 22nd: Paid income tax for cash 45000 Af.

April 25th: Depreciation on machinery @ 10% on 300000 Af.

April 26th: Cash withdrawn for Personal use 60000 Af

کله چې کاروبار تجهیزات یا د ضرورت وړ اجناس او خدمات د بانکي چیک پواسطه خریداري کړي نو بیا ددې Transaction د ثبت کولو لپاره راځو لومړی د هغه جنس، خدمت یا تجهیز نوم لیکو کوم چې خریداری شویدی لکه پدې پورته Transaction کې چې کمپیوټر د چیک پواسطه خریداري شوی او بیا د (Bank A/c) کریډیټ کوو ځکه چې دغه پیسې یې د بانک له حساب څخه کمیږي.

لکه څنګه چې په تیر مثال کې مو ولید هلته کاروبار کمیشن ترلاسه کړی وو خو دلته کاروبار کمیشن ورکړی نو دا د کاروبار په مصارفو کې راځي او د مصارفو حساب Debit کوو او د نغدې حساب کریډیټ کوو. مالیه هم د یو کاروبار لپاره په مصارفو کې حسابیږي او دا هم که په نغدو تادیه شوی وي نو د نغدې Cash حساب کریډیټ کوو او که د چیک پواسطه تادیه شوی وي نو د بانکي حساب (Bank A/c) کریډیټ کوو. استهلاک (Depreciation) هم د کاروبار په مصارفو کې راځي یعني د وخت په تیریدو سره د ماشینونو په ارزښت کې کموالی راځي نو بیا د ماشین حساب (Machinery A/C) کریډیټ کیږي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

Books of Ahmad Yar.Ltd 101

Date	Particulars	L.F	Debit	Credit
2019				
April 1st	Cash A/C ……………………..Dr		600000 Af	
	To Capital			600000 Af
	(Started business with cash)			
April 2nd	Computer A/C ……………………..Dr		20000 Af	
	To Bank A/C			20000 Af
	(Purchased a computer through cheque)			
April 3rd	Purchase A/C ……………………..Dr		50000 Af	
	To Cash A/C			50000 Af
	(Purchased raw materials for cash)			
April 5th	Rent A/C ……………………..Dr		30000 Af	
	To Cash A/C			30000 Af
	(Paid rent of the building)			
April 9th	Commission A/C ……………………..Dr		10000 Af	
	To Cash A/C			10000 Af
	(Paid commission)			
April 13th	Account Receivable یا (A/R) ……………………..Dr		16500 Af	
	To Sales A/C			16500 Af
	(Sold goods on credit)			
April 19th	Cash A/C ……………………..Dr		15000 Af	
	To Sales A/C			15000 Af
	(Sold goods for cash)			
April 22nd	Income tax A/C ……………………..Dr		45000 Af	
	To Cash A/C			45000 Af
	(Paid income tax)			
April 25th	Depreciation A/C ……………………..Dr		30000 Af	
	To Machinery A/C			30000 Af
	(Depreciation on machinery)			
April 26th	Drawings A/c ……………………..Dr		60000 Af	
	To Bank A/C			60000 Af
	(Cash withdrawn for personal use)			
Total			**876500**	**876500**

د ډیبیټ او کریډیټ د دواړو خواوو مجموعه باید سره مساوي وي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

Transactions   دریم مثال :

The following transactions were performed during the year of 2020 at Ziva Pvt.Ltd.

May 1st: Started business with cash 500000 Af.

May 3rd: Purchased goods from Aryan on credit 20000 Af.

May 5th: Purchased Machinery for cash 80000 Af.

May 6th: Sold goods to Omid on credit 25000 Af.

May 7th: Received commission 3000 Af.

May 8th: Interest received 5000 Af.

May 10th: Provided services to customers and received cash 6700 Af.

May 12th: Purchased a computer for office on credit 10000 Af.

May 13th: Paid cash to Aryan in full settlement of his account 19500 Af.

May 15th: sold goods to Irshad on credit 35000 Af.

May 16th: Received money from bank loan 20000 Af.

May 17th: Rent paid 5000 Af.

May 29th: Received cash from Irshad in full settlement of his account 34000 Af.

(c) ketabton.com: The Digital Library

په پنځم، شپږم او اووم Transaction کې چې کاروبار کومې پیسې د کمیشن، سود او خدماتو له لارې ترلاسه کړي دا ټول د کاروبار لپاره عواید دي او په درې واړو کې (Cash A/C) ډیبیټ کیږي.او دغه ذکر شوي عواید (کمیشن، سود او خدمات) کریډیټ کیږي.

په دوهم Transaction کې کاروبار له آرین نه د 20000 افغانیو په ارزښت په قرضو خریداري کړیده نو کاروبار باید آرین ته 20000 افغانی تادیه کړي خو په لسم Transaction کې وایي چې کاروبار آرین ته 19500 افغانی تادیه کړی او ددوي حساب نور ختم شوی دی. یعني کاروبار د آرین لخوا د 500 افغانیو په اندازه تخفیف ترلاسه کړی چې دیته (Discount Received) وایي، دلته د دوو پرځای درې انټریانې صورت نیسي یعني درې حسابونه متاثره کیږی چې عبارت دي له (Cash A/C)، (Discount received A/C) او (Aryan A/C). چې د (Cash A/C) او (Discount received A/C) دواړه کریډیټ کیږي ځکه چې په Cash یا نغده کې کموالی (DAS) راځي او مونږ ته چې څوک تخفیف راکوي نو دا زمونږ په عوایدو کې حسابیږي او د عوایدو زیاتوالی د محاسبې د مساواتو د قانون له مخې کریډیټ کیږي. بیا د (Aryan A/C) ډیبیټ کوو ځکه چې په قرضو کې کموالی راغلی، یعني په Liability یا Claim کې کموالی راځي او د محاسبې د مساواتو د قوانینو له مخې د Claim کموالی (DCL) ډیبیټ کیږي.

خو کله چې یو چا ته کاروبار تخفیف ورکوي هغې ته (Discount Allowed) وایي. او دا ډول تخفیف د کاروبار لپاره په مصارفو کې حسابیږي نو په مصارفو کې زیاتوالی هم ډیبیټ کیږي خو د مربوطه شخص یا اداري حساب کریډیټ کیږي ځکه چې د فروشاتو نه عواید لاسته راځي او له پانګې سره جمع کیږی نو په پانګه او عوایدو کې زیاتوالی (ICL) کریډیټ کیږي چې ښه بیلګه یې یوولسم او اوولسم Transaction دی.

(c) ketabton.com: The Digital Library

Books of Ziva Pvt.Ltd **102**

Date	Particulars	L.F	Debit	Credit
2020				
May 1st	Cash A/C Dr		500000 Af	
	To Capital A/C			500000 Af
	(Started business with cash)			
May 3rd	Purchase A/C Dr		20000 Af	
	To Aryan A/C			20000 Af
	(Purchased goods on credit)			
May 5th	Machinery A/C Dr		80000 Af	
	To Cash A/C			80000 Af
	(Purchased machinery for cash)			
May 6th	Omid A/C Dr		25000 Af	
	To Sales A/C			25000 Af
	(Sold goods on credit)			
May 7th	Cash A/C Dr		3000 Af	
	To Commission received A/C			3000 Af
	(Received commission)			
May 8th	Cash A/C Dr		5000 Af	
	To Interest received A/C			5000 Af
	(Interest received)			
May 10th	Cash A/C Dr		6700 Af	
	To Service Revenue A/C			6700
	(Received cash from services)			
May 12th	Computer A/C Dr		10000 Af	
	To Account Payable			10000 Af
	(Purchased a computer on credit)			
May 13th	Aryan A/C Dr		20000 Af	
	To Cash A/C			19500 Af
	To Discount received A/C			500 Af
	(Paid cash to Aryan in full settlement of his account)			
May 15th	Irshad A/C Dr		35000 Af	
	To Sales A/C			35000 Af
	(Sold goods to Irshad on credit)			
May 16th	Cash A/C Dr		20000 Af	
	To Bank Loan A/C			20000 Af
	(Received cash from bank loan)			
May 17th	Rent A/C Dr		5000 Af	
	To Cash A/C			5000 Af
	(Rent paid)			
May 20th	Cash A/C Dr		34000 Af	
	Discount Allowed A/C Dr		1000 Af	
	To Irshad A/C			35000 Af
	(Received cash from Irshad in full settlement of his account)			
	Total		**764700 Af**	**764700 Af**

(c) ketabton.com: The Digital Library

اوس راځو د پورته مثالونو نه يو مثال انتخابوو او په هغې کې د ثبت شويو ټولو حسابونو لپاره ليجر جوړوو خو د هغې نه مخکې بايد ليجر وپيژنو:

ليجر (Ledger)

د ليجر لپاره په مختلفو کتابونو کې بيلابيل تعريفونه ليکل شوي دي خو په ساده اصطلاح داسې يې تعريفوو: ليجر د محاسبې يو ډير مهم کتاب دی، چې په هغې کې د ټولو حسابونو (Accounts) يادداشت په انفرادي شکل ساتل کيږي، لکه د (Purchase A/C)، (Sales A/C)، (Ahmad A/C)، (Aryan A/C)، (Capital A/C)، (Drawings A/C)، (Salaries A/C) او داسې نور...

په ژورنال کې که ستاسې پام وي هلته مونږ د ټولو اکونټونو يا حسابونو لپاره يو راپور جوړوو او ددې ټولو حسابونو په هکله پکې معلومات درج کوو، خو په ليجر کې بيا د هر يو حساب يا اکونټ لپاره مونږ يو بيل کتاب او يا هم يو بيل راپور جوړوو او د هر يو (Account) يا حساب په هکله پکې معلومات په جدا ګانه ډول ثبت کوو. يعني په ليجر کې مونږ حسابونه طبقه بندي (Classify) کوو.

د بيلګې په توګه ټول خريداري (Purchases) د يو اکونټ (Purchase A/C) لاندې ثبت کوو، ټول فروشات (Sales) په يو اکونټ (Sales A/C) کې ثبت کوو، ټول مصارف (Expenses) په (Expenses A/C) کې ثبت کوو او بلآخره ټولو حسابونو لپاره په همدې طريقه بيل بيل ليجر جوړوو.

که چيرې مونږ وغواړو پدې پوه شو چې د مياشتې په آخره کې د کاروبار مکمل خريداري څومره ده يا د تصدی مکمل فروشات څومره دی يا د کوم بل حساب په هکله غواړو معلومات ترلاسه کړو نو ددې ځواب د پيدا کولو لپاره مونږ مجبور يو چې سلګونه ژورنال پاڼې او معاملات (Transactions) بيل بيل وڅيړو ترڅو پوه شوڅو دا کار ډير ستونزمن دی او ډير وخت غواړي نو ددې ستونزې د مخنيوي لپاره مونږ ليجر جوړوو. لکه څنګه چې مخکې مو وويل په ليجر کې د يو حساب يا د يو راکړې ورکړې په هکله په انفرادي شکل پوره معلومات ثبت کيږي نو مونږ کولای شو چې په آسانی سره د هر حساب مجموعه او د هغې په هکله ټول معلومات ترلاسه کړو او ددې حاجت به نه وي چې بيا ژورنال او يا Transactions وګورو.

ليجر دوه اړخونه لري چې هغه عبارت دي له:

- چپ اړخ يا د (Debit) برخه
- ښي اړخ يا د (Credit) برخه

د ليجر کې په هر اړخ يا هره برخه کې لاندې عناصر شامل دي:

نيټه يا Date:

کوم حساب يا کوم راکړه ورکړه چې د محاسب لخوا په ژورنال کې ثبت شوی وي او غواړو هغه ليجر کې ثبت کړو نو د هغې نيټه هم په ليجر کې ليکل کيږي او دغه نيټه د ژورنال له مخې ليکل کيږي يعني په ژورنال او ليجر دواړو کې د راکړې ورکړې نيټه يو شان ليکل شوی وي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

مشخصات یا Particulars:

د کوم حساب لپاره چې لیجر جوړوو د هغې نوم په عنوان کې لیکو او بیا دغه اکونټ چې د کومو حسابونو له کبله ډیبیټ شوی وي د لیجر د ډیبیټ برخې په Particulars کې لیکو او او رقم یې هم په ډیبیټ کې لیکو او معکوس حالت هم صدق کوي.

د ژورنال د صفحې شمیره یا (JF) Journal Folio:

دا د ژورنال په کتاب کې ددې مربوطه ژورنال د پاڼې شمیره ده.هر ژورنال یو ځانګړی شمیره لري لکه په پورته مثالونو کې چې د 100، 101 او 102 شمیرې ژورنالونه مونږ جوړ کړي. اوس فرضوو چې د 100 شمیره لرونکي ژورنال کې چې کوم حسابونه ثبت شوي دي د هغوي لپاره لیجر جوړوو نو پدې وخت کې د هر هغه حساب لپاره چې لیجر جوړوو نو د Journal Folio (JF) په برخه کې د 100 شمیره لیکو، یعنې دغه لیجرې چې مونږ جوړ کړي دي دا د 100 شمیره لرونکي ژورنال لپاره دی. یا که چیرې مونږ وغواړو د ډیرو زیاتو ژورنالونو لپاره لیجر جوړ کړو نو د هر اکونټ لپاره چې مونږ لیجر جوړوو باید د هغې ژورنال پاڼې ته په کتو د هغې شمیره ولیکل شي.

مبلغ یا Amount:

د هر هغه اکونټ لپاره چې مونږ لیجر جوړوو لومړی د هغې د ژورنال ثبت مطالعه کوو که دغه اکونټ د کوم بل اکونټ پواسطه ډیبیټ شوی وو نو دغه مبلغ هم د لیجر په Amount کې د ډیبیټ په برخه کې لیکو او که د هر بل حساب پواسطه کریډیټ شوی وو نو دغه مبلغ په لیجر کې د کریډیټ برخې په Amount کې لیکو.

(c) ketabton.com: The Digital Library

د لیجر بیلګه: **In the books of XXX**

Dr **XXX A/C** **Cr**

Date	Particulars	JF	Amount	Date	Particulars	JF	Amount
Year Month/Day	To XXX A/C	XXX	XXX Af	Year Month/Day	By XXX A/C	XXX	XXX Af

اوس راځو د ژورنال د پورته مثالونو څخه یو مثال په نظر کې نیسو او د هغې لپاره لیجر جوړوو خو د لیجر جوړولو نه مخکې باید لاندې کارونه سرته ورسول شي:

لاندې مثال په نظر کې نیسو او دهغې لپاره لیجر جوړوو خو لومړی راځو په ژورنال کې کوم اکونټونه چې ډیبیټ شوي یا کریډیټ شوي هغوي هر یو ته شمیره ورکوو په حقیقت کې دغه شمیره د لیجر حساب شمیره ده یا د لیجر په کتاب کې د هغه صفحې شمیره ده په کوم چې دغه لیجرې مونږ ثبت کوو. او دغه شمیره په خپله خوښه ورکوو خو که په ترتیب سره یو، دوه، درې ... شمیره ورکړل شي نو ثبت کول به یې آسانه شي. ددې ترڅنګ په ژورنال کې چې کله اکونټونه شمیرو نو باید تکراري ونه شمیرل شي لکه په لاندیني ژورنال کې (Cash A/C) څو ځلي راغلی خو یوازې یو ځل شمیرل کیږي چې شمیره یې **(1)** دی. همدارنګه د لاندیني هر اکونټ لپاره چې لیجر جوړوو نو د هغې شمیره به د لاندې شمیرو څخه یو شمیره وي. لکه که د (Sales A/C) لپاره لیجر جوړوو نو ددې لیجر شمیره باید **(7)** وي لکه څنګه چې په لاندې مثال کې ده.

(c) ketabton.com: The Digital Library

Books of Ziva Pvt.Ltd **102**

Date	Particulars	L.F	Debit	Credit
2020				
May 1st	Cash A/C Dr	(1)	500000 Af	
	To Capital A/C	(2)		500000 Af
	(Started business with cash)			
May 3rd	Purchase A/C Dr	(3)	20000 Af	
	To Aryan A/C	(4)		20000 Af
	(Purchased goods on credit)			
May 5th	Machinery A/C Dr	(5)	80000 Af	
	To Cash A/C			80000 Af
	(Purchased machinery for cash)			
May 6th	Omid A/C Dr	(6)	25000 Af	
	To Sales A/C	(7)		25000 Af
	(Sold goods on credit)			
May 7th	Cash A/C Dr		3000 Af	
	To Commission received A/C	(8)		3000 Af
	(Received commission)			
May 8th	Cash A/C Dr		5000 Af	
	To Interest received A/C	(9)		5000 Af
	(Interest received)			
May 10th	Cash A/C Dr		6700 Af	
	To Service Revenue A/C	(10)		6700
	(Received cash from services)			
May 12th	Computer A/C Dr	(11)	10000 Af	
	To Account Payable	(12)		10000 Af
	(Purchased a computer on credit)			
May 13th	Aryan A/C Dr		20000 Af	
	To Cash A/C			19500 Af
	To Discount received A/C	(13)		500 Af
	(Paid cash to Aryan in full settlement of his account)			
May 15th	Irshad A/C Dr	(14)	35000 Af	
	To Sales A/C			35000 Af
	(Sold goods to Irshad on credit)			
May 16th	Cash A/C Dr		20000 Af	
	To Bank Loan A/C	(15)		20000 Af
	(Received cash from bank loan)			
May 17th	Rent A/C Dr	(16)	5000 Af	
	To Cash A/C			5000 Af
	(Rent paid)			
May 20th	Cash A/C Dr		34000 Af	
	Discount Allowed A/C Dr	(17)	1000 Af	
	To Irshad A/C			35000 Af
	(Received cash from Irshad in full settlement of his account)			
	Total		**764700 Af**	**764700 Af**

(c) ketabton.com: The Digital Library

اوس راځو او د لیجر حسابونو په جوړولو پیل کوو:

In the books of Ziva Pvt.Ltd

Dr **Cash A/C** **Cr**

Date	Particulars	JF	Amount	Date	Particulars	JF	Amount
2020				2020			
May 1st	To Capital A/C	102	500000 Af	May 5th	By Machinery A/C	102	80000 Af
May 7th	To commission A/C	102	3000 Af	May 13th	By Aryan A/C	102	19500 Af
May 8th	To interest A/C	102	5000 Af	May 17th	By Rent A/C	102	5000 Af
May 10th	To S/ Revenue A/C	102	6700 Af	May 31st	**By Balance C/d**		**464200 Af**
May 16th	To Bank Loan A/C	102	20000 Af				
May 20th	To Irshad A/C	102	34000 Af				
	Total		**568700 Af**		**Total**		**568700 Af**
June 1st	**To Balance B/d**		**464200 Af**				

c/d یا Carry Down دا اصلاً د تفاوت په معنی دی. او په هره برخه (ډیبیټ یا کریډیټ) کې چې راوځي نو نیته به یې د هغې میاشتې آخري ورځ لیکو.

کوم طرف چې زیات مقدار لري لومړی راځو د هغې ټول مقدارونه سره جمع کوو او مجموعه یې لاندې برخه کې لیکو او ورلاندې دوه کرښې او پاسنی برخه کې یو کرښه رسموو دا کوم قانون ندی خو ددې لپاره یې کوو چې اصلي مجموعه مونږ ته په ښه توګه معلومه شي. کله مو چې د زیات مقدار اړخ مجموعه معلومه کړه نو سمدلاسه یې په دوهمه برخه کې هم په لاندینی ساحه کې لیکو او بیا ددې دوهمې برخې (کم مقدار لرونکی برخې) ټول مقدارونه د مجموعې نه منفي کوو چې لدې څخه C/d لاسته راځي.

دغه تفاوت چې c/d ورته وایي دا د راتلونکي میاشت یا د نوي مالي دورې لپاره b/d یا Balance broad Down دی یعني له تیرې دورې نه دومره تفاوت تیار موجود دی د نوي مالي دورې یا نوي میاشتې لپاره او که چیرې دا c/d د ډیبیټ برخه کې موجود وو نو په راتلونکي دوره کې به یې b/d کوو خو د کریډیټ برخه کې به یې لیکو او که c/d د کریډیټ برخه کې موجود وو نو د راتلونکي میاشت یا راتلونکي مالي دورې لپاره یې چې b/d نیسو نو د ډیبیټ برخه کې به یې لیکو.دا د لیجر ترټولو آسانه او واضحه بیلګه ده خو نورې بیلګې یې هم تاسې کولای شی چې په مختلفو کتابونو او یا انټرنیټ کې وګورئ او زده یې کړئ. اوس راځو د دوهم حساب لپاره لیجر جوړوو:

(c) ketabton.com: The Digital Library

In the books of Ziva Pvt.Ltd

Dr **Capital A/C** **Cr**

Date	Particulars	JF	Amount	Date	Particulars	JF	Amount
2020 May 31st	**To Balance C/d** **Total**		**500000 Af** **500000 Af**	2020 May 1st **June 1st**	By Cash A/C **Total** **By Balance B/d**	102	500000 Af **500000 Af** **500000 Af**

In the books of Ziva Pvt.Ltd

Dr **Purchase A/C** **Cr**

Date	Particulars	JF	Amount	Date	Particulars	JF	Amount
2020 May 3rd **June 1st**	To Aryan A/C **Total** **To Balance B/d**	102	20000 Af **20000 Af** **20000 Af**	2020 May 31st	**By Balance C/d** **Total**		**20000 Af** **20000 Af**

In the books of Ziva Pvt.Ltd

Dr **Aryan A/C** **Cr**

Date	Particulars	JF	Amount	Date	Particulars	JF	Amount
2020 May 13th May 13th	To Cash A/C To Discount received A/C **Total**	102 102	19500 Af 500 Af **20000 Af**	2020 May 3rd	By Purchase A/C **Total**	102	20000 Af **20000 Af**

(c) ketabton.com: The Digital Library

In the books of Ziva Pvt.Ltd

Dr **Machinery A/C** **Cr**

Date	Particulars	JF	Amount	Date	Particulars	JF	Amount
2020 May 5th	To Cash A/C	102	80000 Af	2020 May 31st	**By Balance C/d**		**80000 Af**
	Total		**80000 Af**		**Total**		**80000 Af**
June 1st	**To Balance B/d**		**80000 Af**				

In the books of Ziva Pvt.Ltd

Dr **Omid A/C** **Cr**

Date	Particulars	JF	Amount	Date	Particulars	JF	Amount
2020 May 6th	To Sales A/C	102	25000 Af	2020 May 31st	**By Balance C/d**		**25000 Af**
	Total		**25000 Af**		**Total**		**25000 Af**
June 1st	**To Balance B/d**		**25000 Af**				

In the books of Ziva Pvt.Ltd

Dr **Sales A/C** **Cr**

Date	Particulars	JF	Amount	Date	Particulars	JF	Amount
2020 May 31st	**To Balance C/d**		**60000 Af**	2020 May 6th	By Omid A/C	102	25000 Af
				May 15th	By Irshad A/C	102	35000 Af
	Total		**60000 Af**		**Total**		**60000 Af**
				June 1st	**By Balance B/d**		**60000 Af**

(c) ketabton.com: The Digital Library

In the books of Ziva Pvt.Ltd

Dr **Commission Received A/C** **Cr**

Date	Particulars	JF	Amount	Date	Particulars	JF	Amount
2020 May 31st	**To Balance C/d**		**3000 Af**	2020 May 7th	By Cash A/C	102	3000 Af
	Total		**3000 Af**		**Total**		**3000 Af**
				June 1st	**By Balance B/d**		**3000 Af**

In the books of Ziva Pvt.Ltd

Dr **Interest received A/C** **Cr**

Date	Particulars	JF	Amount	Date	Particulars	JF	Amount
2020 May 31st	**To Balance C/d**		**5000 Af**	2020 May 8th	By Cash A/C	102	5000 Af
	Total		**5000 Af**		**Total**		**5000 Af**
				June 1st	**By Balance B/d**		**5000 Af**

In the books of Ziva Pvt.Ltd

Dr **Service Revenue A/C** **Cr**

Date	Particulars	JF	Amount	Date	Particulars	JF	Amount
2020 May 31st	**To Balance C/d**		**6700 Af**	2020 May 10th	By Cash A/C	102	6700 Af
	Total		**6700 Af**		**Total**		**6700 Af**
				June 1st	**By Balance B/d**		**6700 Af**

(c) ketabton.com: The Digital Library

In the books of Ziva Pvt.Ltd

Dr **Account Payable** **Cr**

Date	Particulars	JF	Amount	Date	Particulars	JF	Amount
2020 May 31st	**To Balance C/d** **Total**		**10000 Af** **10000 Af**	2020 May 12th **June 1st**	By Computer A/C **Total** **By Balance B/d**	102	10000 Af **10000 Af** **10000 Af**

In the books of Ziva Pvt.Ltd

Dr **Computer A/C** **Cr**

Date	Particulars	JF	Amount	Date	Particulars	JF	Amount
2020 May 12th **June 1st**	To Account Payable **Total** **To Balance B/d**	102	10000 Af **10000 Af** **10000 Af**	2020 May 31st	**By Balance C/d** **Total**		**10000 Af** **10000 Af**

In the books of Ziva Pvt.Ltd

Dr **Discount Received A/C** **Cr**

Date	Particulars	JF	Amount	Date	Particulars	JF	Amount
2020 May 31st	**To Balance C/d** **Total**		**500 Af** **500 Af**	2020 May 13th **June 1st**	By Aryan A/C **Total** **By Balance B/d**	102	500 Af **500 Af** **500 Af**

(c) ketabton.com: The Digital Library

In the books of Ziva Pvt.Ltd

Dr **Irshad A/C** **Cr**

Date	Particulars	JF	Amount	Date	Particulars	JF	Amount
2020 May 15th	To Sales A/C	102	35000 Af	2020 May 20th May 20th	By Cash A/C By Discount Allowed A/C	102 102	34000 Af 1000 Af
	Total		**35000 Af**		**Total**		**35000 Af**

In the books of Ziva Pvt.Ltd

Dr **Bank Loan A/C** **Cr**

Date	Particulars	JF	Amount	Date	Particulars	JF	Amount
2020 May 31st	**To Balance C/d**		**20000 Af**	2020 May 16th	By Cash A/C	102	20000 Af
	Total		**20000 Af**		**Total**		**20000 Af**
				June 1st	**By Balance B/d**		**20000 Af**

In the books of Ziva Pvt.Ltd

Dr **Rent A/C** **Cr**

Date	Particulars	JF	Amount	Date	Particulars	JF	Amount
2020 May 17th	To Cash A/C	102	**5000 Af**	2020 May 31st	**By Balance C/d**		**5000 Af**
	Total		**5000 Af**		**Total**		**5000 Af**
June 1st	**To Balance B/d**		**5000 Af**				

(c) ketabton.com: The Digital Library

In the books of Ziva Pvt.Ltd

Dr **Discount Allowed A/C** **Cr**

Date	Particulars	JF	Amount	Date	Particulars	JF	Amount
2020 May 20th	To Irshad A/C	102	1000 Af	2020 May 31st	**By Balance C/d**		**1000 Af**
	Total		**1000 Af**		**Total**		**1000 Af**
June 1st	**To Balance B/d**		**1000 Af**				

په پورته لیجرونو کې کوم لیجرې چې C/d یا تفاوت نلري او د دواړو خواوو (ډیبیټ او کریډیټ) مجموعې یې سره مساوي دي نو معنی دا چې دا اکونټونه بند (Close) شوي دي لکه په پورته مثالونو کې د (Aryan A/C) او (Irshad A/C) نو اوس ددې حاجت نشته چې ددې لیجرو بیلانس Trial Balance یا ازمایښتي بیلانس ته انتقال کړو. هیله ده چې لیجر جوړول مو اوس مکمل زده کړی وي.

اوس راځو دغه ټول لیجر حسابونه Trial Balance یا ازمایښتي بیلانس ته انتقالوو او هلته یې ثبت کوو خو د هغې نه مخکې باید تاسې ازمایښتي بیلانس وپیژنئ:

ازمایښتي بیلانس یا Trial Balance

ازمایښتي بیلانس کوم حساب (Account) نه دی بلکې یو (Statement) یا راپوردی او دا د یو کمپنی د مالي راپورونو د جوړولو لپاره لومړنی Step یا قدم دی یعني د ټولو هغو حسابونو او راکړو ورکړو خلاصه ده کوم چې لومړی په ژورنال کې ثبت شوي دي او بیا په لیجر کې ثبت شوي دي.ازمایښتي بیلانس په حقیقت کې د لیجر حسابونو د ډیبیټ او کریډیټ له بیلانسونو څخه جوړیږي ترڅو د لیجر حسابونو ریاضیکي غلطي وڅیړي چې آیا دغه لیجر حسابونه کوم ریاضیکي تیروتنه لري او که نه. ځکه چې په یو کاروبار کې په سلګونه مالي راکړې ورکړې صورت نیسي نو کیدای شي چې د محاسب نه کومه ریاضیکي تیروتنه شوی وي او څوک پرې خبر نه وي، نو د ازمایښتي بیلانس پواسطه دغه تیروتنه په ګوته کیږي. یعني په ازمایښتي بیلانس کې مونږ د ټولو لیجر حسابونو ازمایښت کوو او د هغوي خلاصه (Summarization) لیکو. ځکه خو ورته ازمایښتي بیلانس وایي. که چیرې په (Trial Balance) یا ازمایښتي بیلانس کې د ډیبیټ او کریډیټ دواړه خواوې سره مساوي شي نو دا پدې معنی ده چې مونږ د لیجر حسابونو په جوړولو کې کومه تیروتنه نده کړې او لیجر اکونټونه مو بلکل صحیح او درست جوړ کړی، خو که داسې ونه شول یعني په ازمایښتي بیلانس کې د دواړو خواوو (ډیبیټ او کریډیټ) مجموعې سره مساوي نه شي او تفاوت پکې راشي نو دا پدې معنی ده چې مونږ د لیجر حسابونو په جوړولو کې تیروتنه کړې ده او باید هغه اصلاح شي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

په لیجر کې چې مونږ (b/d) یا Balance brought down لیکلی دغه مقدار را اخلو که ډیبټ برخه کې وو نو د ازمایښتي بیلانس په ډیبیټ کې یې لیکو او که کریډیټ بیلانس یې درلود نو دا بیا د ازمایښتي بیلانس په کریډیټ برخه کې لیکو او په آخره کې د ډیبیټ برخې مجموعه هم پیدا کوو او د کریډیټ برخې هم پیدا کوواو د دواړو خواوو مجموعې باید چې سره مساوي او یو شان وي،که نه وي نو حتمن په لیجر کې تیروتنه شوې ده.

په ازمایښتي بیلانس کې د ثبت کولو دوهمه طریقه:

په لیجر حسابونو کې C/d یا carry down ته مراجعه کووو که چیرې په لیجر اکونټ کې c/d د ډیبیټ برخه کې لیکل شوی وو نو ددې برعکس دغه مقدار د ازمایښتي بیلانس په کریډیټ برخه کې لیکو او که په لیجر حساب کې c/d په کریډیټ برخه کې لیکل شوی وو نو دغه د c/d مقدار را اخلو او د ازمایښتي بیلانس د ډیبیټ په برخه کې لیکو او په آخره کې د ډیبیټ برخې مجموعه هم پیدا کوو او د کریډیټ برخې هم پیدا کوواو د دواړو خواوو مجموعې باید چې سره مساوي او یو شان وي،که نه نو مونږ حتمن په لیجر کې تیروتنه کړې ده.

د ازمایښتي بیلانس (Trial Balance) بیلګه :

Trial balance of XXX

As of (Date)

Name of the account	L.F	Debit Balance	Credit Balance
XXXX		XXX	
XXX			XXX
		Total	Total

(c) ketabton.com: The Digital Library

په ازمايښتي بيلانس کې هم څلور شيان شامل دي (د حساب يا اکونټ نوم، د ليجر حساب شميره، ډيبيټ بيلانس او کريډيټ بيلانس).

هرکله چې د يو کمپني يا کاروبار لپاره ازمايښتي بيلانس جوړوو نو لومړی په سر کې د همغه کمپني نوم ليکو او بيا لاندې برخه کې تاريخ ليکو. اکثره کاروبارونه د مياشتې په آخره کې ازمايښتي بيلانس جوړوي نو بايد د مياشتې آخري نيټه د (Date) په برخه کې وليکل شي.

لومړنی کالم مونږ ته د (Account) يا حساب نوم ښايي يعني دلته د هغه حساب نوم ليکو کوم چې په Trial Balance کې ثبت کيږي که ډيبيټ بيلانس يې درلود نو مقدار يې په ډيبيټ برخه کې ليکو او که کريډيټ بيلانس ولري نو د کريډيټ په برخه کې يې ثبت کوو.

دوهم کالم کې د ليجر حساب شميره ليکل کيږي لکه څنګه چې په پورته مثالونو کې د (Cash A/C) يا نغده ليجر حساب شميره **(1)** دی او د پانګې د ليجر شميره **(2)** دی.

دريم کالم د ډيبيټ بيلانس کالم دی يعني کوم حساب چې ډيبيټ بيلانس ولري د هغې مبلغ دلته په دريم کالم کې ثبت کيږي.

او څلورم کالم د کريډيټ بيلانس کالم دی او کوم حسابونه چې کريډيټ بيلانس ولري د هغې مبلغ دلته ثبت کيږي.

په آخره کې د دواړو خواوو (ډيبيټ او کريډيټ) مجموعه پيدا کيږي او پام مو وي چې د دواړو خواوو مجموعه باد سره مساوي وي که مساوي نه شو نو بايد چې ليجر حسابونه يو ځل بيا وکتل شي ترڅو دا معلوم شي چې تيروتنه کوم ځای کې شوې ده او له اصلاح کيدو څخه وروسته بيا ازمايښتي بيلانس جوړ کړی.

اوس راځو د پورته ليجر حسابونه په ازمايښتي بيلانس کې ثبت کوو او له هغې نه وروسته د نوموړي کاروبار لپاره مالي راپورونه جوړوو.

(c) ketabton.com: The Digital Library

Trial balance of Ziva Pvt.Ltd

As of (May 31st 2020)

Name of the account	L.F	Debit Balance	Credit Balance
Cash A/C		464200 Af	
Purchase A/C		20000 Af	
Machinery A/C		80000 Af	
Omid A/C		25000 Af	
Computer A/C		10000 Af	
Rent A/C		5000 Af	
Discount Allowed A/C		1000 Af	
Capital A/C			500000 Af
Sales A/C			60000 Af
Commission A/C			3000 Af
Interest A/C			5000 Af
Service Revenue A/C			6700 Af
Discount Received A/C			500 Af
Bank Loan A/C			20000 Af
Account Payable A/C			10000 Af
		605200 Af	**605200 Af**

لکه څنګه چې تاسي وليدل په پورتني ازمايښتي بيلانس کې د Debit Balance او Credit Balance دواړو مجموعې سره مساوي دي، نو دا په دې معنی ده چې مونږ د ليجر حسابونو په جوړولو کې هيڅ تيروتنه نده کړې.

بلآخره ددې وخت رارسيدلی دی چې د نوموړي کاروبار لپاره (Final Accounts) يا آخرني دوه راپورونه Income Statement او Balance Sheet جوړ کړو چې دواړه د همدې ازمايښتي بيلانس نه جوړيږي خو لومړی بايد تاسي Income Statement او Balance Sheet وپيژنی.

(c) ketabton.com: The Digital Library

Final Accounts

هغه آخرني مالي راپورونه دي کوم چې معمولاً د کال په آخر کې د محاسبینو لخوا د یو کاروبار لپاره جوړیږي تر څو د کاروبار یا تصدی ګټه او تاوان معلوم شي او هم د کاروبار مالي حالت معلوم شي.

Final Accounts لاندې برخې لري چې هر یو یې په تفصیل سره تر بحث لاندې نیول شوي دي:

Income Statement یا د ګټې او تاوان راپور

نوموړی راپور داسې یو مالي راپور دی په کوم کې چې ټول عواید او مصارف شامل دي او دا راپور مونږ ته دا راښایي چې کاروبار یا تصدی په نوموړي مالي دوره کې ګټه کړې که تاوان. نوموړي راپور ته بیلابیل نومونه اخلي لکه Profit and Loss Account، د عاید او مصرف راپور او داسې نور...

په Income Statement کې معمولاً غیر مستقیم عواید او غیر مستقیم مصارف ثبت کیږي او مستقیم مصارف او مستقیم عواید یو بل مالي راپور ته انتقالیږي چې هغې ته Trading Account وایي.

خو دلته مونږ یوازې په Income Statement او Balance Sheet باندې بحث کوو.

لکه څنګه چې مخکې په تعریف کې ویل شوی دی چې په Income Statement کې عواید او مصارف تر بحث لاندې نیول کیږي نو دلته لاندې حالتونه موجود دي:

- Revenues > Expenses = Profit

یعني که د کاروبار عواید د مصارفو څخه زیات وي نو دا پدې معنی ده چې کاروبار په نوموړي مالي دوره کې ګټه کړیده.

- Revenues < Expenses = Loss

دا پدې معنی ده چې د کاروبار عواید د مصارفو څخه کم دي. یعني کاروبار په نوموړي مالي دوره کې له تاوان سره مخ شوی او تاوان یې کړی دی.

د Income Statement د جوړولو طریقه :

په ازمایښتي بیلانس کې چې څومره عواید او مصارف موجود وي دا ټول د عاید او مصرف راپور ته انتقالوو او هلته یې ثبت کوو.

لومړی ټول عواید په ترتیب سره لیکو بیا یې سره جمع کوو له هغې نه وروسته ټول مصارف په ترتیب سره لیکو او بیا یې سره جمع کوو او په پای کې ټول مصارف د مجموعي عوایدو نه منفي کوو که ځواب یې مثبت راغی نو دا پدې معنی ده چې کاروبار ګټه کړې ده چې دیته بیا Net Profit یا خالصه ګټه وایي.

او که چیرې ځواب یې منفي راغی نو دا پدې معنی ده چې کاروبار تاوان کړی چې دیته Loss وایي.

دغه ګټه چې لاسته راځي که د کاروبار مالک یا د کاروبار مالکین یې بیرته کاروبار کې بند کړي نو دیته بیا Retained Earnings یا نا توزیع شوې ګټه وایي چې دا بیا د کاروبار د پانګې سره جمع کیږي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

او که چیرې دغه ګټه د کاروبار مالک یا مالکین واخلي او د کاروبار نه یې اوباسي او له خپلې شخصي پانګې سره یې جمع کړي نو دیته بیا Dividend یا توزیع شوې ګټه وایي.

د Income Statement یا د ګټې او تاوان راپور بیلګه :

Income Statement of XXXX

Revenues:			
(1) XXXXX			
(2) XXXXX			
(3) XXXXX			
(n) XXXXX			
	Total Revenues:		**XXXXX**
Expenses:			
(1) XXXXX			
(2) XXXXX			
(3) XXXXX			
(n) XXXXX			
	Total Expenses:		**XXXXX**
	Revenues – Expenses	**XXXXX**	
	Net Profit/Loss	**XXXXX**	

لکه څنګه چې مو مخکې په تعریف کې ولیده هر کاروبار یا سازمان یاهم تصدی خپل د ګټې او تاوان راپور د مالي کال په آخره کې جوړوي. خو دا بیا ټولو کاروبارونو کې یوشان نه وي نو کیدای شي چې یو کاروبار یې د آخري میاشتې نه مخکې جوړه کړي.

د عاید او مصرف دراپور شکل یا Format مو مخکې تشریح کړی او اوس راځو د پورتني ازمایښتي بیلانس نه لومړی Income Statement جوړوو او له هغې نه وروسته بیا Balance Sheet جوړوو.

(c) ketabton.com: The Digital Library

Income Statement of Ziva Pvt.Ltd

For the year ended (May 31st 2020)

Revenues:			
	(1) Sales	**60000 Af**	
	(2) Commission	**3000 Af**	
	(3) Interest	**5000 Af**	
	(4) Service Revenue	**6700 Af**	
	(5) Discount	**500 Af**	
		Total Revenues:	**75200 Af**
Expenses:			
	(1) Rent	**5000 Af**	
	(2) Discount	**1000 Af**	
		Total Expenses:	**6000 Af**
	75200 – 6000 = 69200 Af		
	Net Profit	**69200 Af**	

نو لکه څنګه چې تاسي ولیده نوموړی کاروبار ګټه کړیده ځکه چې عواید یې له مصارفو څخه زیات دي. دغه ګټه بیا په Balance Sheet کې له پانګې سره جمع کوو. دا د Income Statement ترټولو آسانه او ساده شکل دی خو تاسي کولای شئ چې په مختفلو کتابونو یا انترنیټ کې د نوموړي راپور لپاره مختلف شکلونه پیدا کړئ او زده یې کړئ. اوس راځو د نوموړي کاروبار لپاره بیلانس شیټ جوړوو.

Balance Sheet

هغه مالي راپور دی چې د یوې مالي دورې په پای کې د یو کاروبار یا تصدی مالي حالت مونږ ته بیانوي.

په بیلانس شیټ کې معمولاً شتمني، پانګه او قرضونه ثبت کیږي.

د محاسبې هغه مساوات (Assets = Liabilities + Owner equities) چې په لومړنیو عنوانونو کې تاسي ولوست هغه مساوات دلته په بیلانس شیټ کې باید صدق وکړي یعنی د شتمنیو مجموعه چې څومره راځي هغه باید د خپلنی پانګې او قرضونو له مجموعې سره مساوي وي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

د بیلانس شیټ راپور د جوړولو طریقه:

لومړی ټول شتمني (ثابت او جاري شتمنی) په ترتیب سره لیکو او بیا یې سره جمع کوو او مجموعه یې لیکو. له هغي نه وروسته ټول قرضونه (Liability) په ترتیب سره لیکو او بیا یې سره جمع کوو، له هغي نه وروسته په آخرنی برخه کې پانګه لیکو او له پانګې سره ناتوزیع شوې ګټه یا (Retained Earning) کوم چې په Income Statement کې یې لرو جمع کوو بیا دغه مجموعه د قرضونو له مجموعي سره جمع کوو. او باید د شتمنیو مجموعه د قرضونو او پانګې له مجموعي سره مساوي وي ترڅو د محاسبې مساوات صدق وکړي.

د بیلانس شیټ شکل یا Format:

Balance Sheet of XXXX

For the year ended (Date)

Assets:

Current Assets:

(1) XXXX

(n) XXXX

Total Current assets XXXX

Fixed Assets:

(1) XXXX

(n) XXXX

Total Fixed Assets XXXX

Total Assets XXXX

Liabilities:

(1) XXXX

(n) XXXX

Total Liabilities XXXX

Owner equities:

(1) Contributed Capital XXXX

(2) Retained Earnings XXXX

Total Owner equities XXX

Total Liabilities and Owner equities XXXX

(c) ketabton.com: The Digital Library

پورتنی فارمټ د بیلانس شیټ لپاره تر ټولو آسانه او ساده شکل دی خو تاسې کولای شئ چې په مختلفو کتابونو او انټرنیټ کې مختلف شکلونه پیدا کړئ او زده یې کړئ.

Balance Sheet of Ziva Pvt.Ltd

For the year ended (May 31st 2020)

Assets:			
Current Assets:			
	(1) Cash	**464200 Af**	
	(2) Purchase	**20000 Af**	
	(3) Account receivable (Omid)	**25000 Af**	
	Total Current Assets		**509200**
Fixed Assets:			
	(1) Machinery	**80000 Af**	
	(2) Computer	**10000 Af**	
	Total Fixed Assets		**90000 Af**
	Total Assets		**599200 Af**
Liabilities:			
	(1) Bank Loan	**20000 Af**	
	(2) Account Payable	**10000 Af**	
	Total Liabilities	**30000 Af**	
Owner Equities:			
	(1) Capital	**500000 Af**	
	(2) Retained Earnings	**69200 Af**	
	Total Owner Equities	**569200 Af**	
	Total Owner equities and Liabilities		**599200 Af**

(c) ketabton.com: The Digital Library

لکه ځنګه چې تاسې ولیده په پورتني بیلانس شیټ کې د زیوا کمپنی ټوله شتمني **599200 Af** ده او لکه ځنګه چې مو مخکې ویلي وو دغه شتمني له دوه برخو یعني خپلنی پانګې او پردی پانګې څخه رامنځ ته کیږي نو دلته هم د خپلنی پانګې او پردی پانګې مجموعه د شتمنیو له مجموعې سره برابره ده.

د نغدې جریان راپور یا Cash Flow Statement

نغده په یو کاروبار کې ډیر مهم رول لري مثلاً کله چې یو شخص کاروبار شروع کوي نو په اول سر کې ځیني لومړني مصارف سرته رسوي لکه د یو کاروبار قانوني کول، دکاروبار لپاره ماشینري یا سامان آلات اخیستل، همدارنګه د تولیداتو او خدماتو د سرته رسولو لپاره د خامو موادو اخیستل او د کارګرو استخدامول او داسې نور... چې ددې ټولو مصارفو تادیه یو اندازه نغدو پیسو ته اړتیا لري.

د نغدې جریان راپور یو مالي راپور دی او مونږ ته دا راښایي چې ځنګه یو کمپنی د یو مالي دورې په جریان کې نغدې پیسې ترلاسه کړي او ځنګه یې په مصرف رسولي. یعني دا راپور مونږ ته د نغدو راتګ (Cash inflow) او بیرته تګ (Cash outflow) ښایي د یو مالي دورې په جریان کې، Cash Inflow ته Cash Receipt او Cash outflow ته Cash Payment هم وایي. دلته د Cash نه هدف نغدې او یا د نغدو معادل دی. د نغدې جریان په یو کاروبار کې په دریو کټګوریو کې صورت نیسي چې عبارت دي له:

- **Cash flow from operating activities (CFOA):**

دلته په عملیاتي چارو کې د نغدې جریان څیړل کیږي یعني په Income Statement کې چې کوم عناصر شتون لري (عواید او مصارف) په هغې کې د نغدې جریان ښودل کیږي او په لنډه توګه یې داسې ویلای شو چې عواید (Cash inflow) دی او مصارف (Cash outflow) دی.
مثلاً که چیرې کاروبار کومې ادارې یا شخص ته خدمات سرته رسولی وي او له هغې څخه یې عواید لاسته راوړي وي نو دا د کاروبار لپاره (Cash inflow from operating activity) ده خو که چیرې کاروبار د خپلو فعالیتونو لپاره مصارف سرته رسولي وي لکه د برق بیل، د تعمیر کرایه، د کارګرو مزد او داسې نور... نو دا د کاروبار لپاره (Cash outflow from operating activity) ده.

- **Cash flow from investing activities (CFIA):**

په دې برخه کې د محاسبې د مساواتو چپ طرف یعني په شتمنیو کې د نغدې جریان څیړل کیږي. که چیرې کاروبار یو پایه کمپیوټر په نغدو خرڅ کړي نو کاروبار ته نغدې پیسې په لاس ورځي نو دا د کاروبار لپاره (Cash inflow from investing activity) ده خو که چیرې کاروبار یو پایه کمپیوټر یا موټر واخلي نو کاروبار پیسې مصرفوي چې دا د کاروبار لپاره (Cash outflow from investing activity) ده.

- **Cash flow from financing activity (CFFA):**

پدې برخه کې د محاسبې د مساواتو ښي طرف ته پروت عناصرو (Owner equity, liability) کې د نغدې جریان څیړل کیږي. مثلاً که د کاروبار په جریان کې د کاروبار مالک نور پانګه کاروبار ته راوړي نو دیته (Cash inflow from financing activity) وایي خو که چیرې د کاروبار کوم شریک (سهم لرونکی) د کاروبار څخه خپل سهم واخلي او ووایي چې نور نه غواړي چې شراکت مخ ته بوځي نو دیته (Cash outflow from financing activity) وایي. اوس تاسې

(c) ketabton.com: The Digital Library

باید پدې پوه شی چې کوم ټرانزکشن یا کوم راکړه ورکړه د پورته کټګوریو څخه په کوم کټګوري کې ثبت کیږي.

د نغدي جریان راپور د جوړولو اهداف

- په کاروبار کې د نغدو پیسو د حالت تحلیل
- د نغدو پیسو لپاره لنډ مهاله پلان ګذاري او مدیریت
- د نقدیت ارزیابي
- د مختلفو فعالیتونو څخه د نغدي د جریان تحلیل
- د پالیسیو په جوړولو کې له مونږ سره مرسته کوي

د Cash Flow statement فارمټ یا شکل:

XXXXXX company

Cash flow statement for the year ending (Date)

Particulars	Amount	Amount
Cash flow from operating activity:		
Cash receipts	XXXX	
Cash Payment	(XXXX)	
Cash from operations before tax	(XXXX)	
Net cash generated from operating activity		XXXX
Cash flow from investing activity:		
Cash receipts	XXXX	
Cash Payment	(XXXX)	
Net cash used in investing activity		XXXX
Cash flow from financing activity:		
Cash receipts	XXXX	
Cash payment	(XXXX)	
Net cash used in financing activity		XXXX
Net increase/decrease in cash and cash equivalent		XXXX

د نغدي جریان راپور Cash Flow Statement د جوړولو طریقه:

د نغدي جریان راپور د جوړولو لپاره مونږ باید Balance Sheet او Income Statement ولرو. هره برخه کې چې د نغدي جریان ثبت کوو لومړی ټول د نغدي راتګ (Cash receipt) لیکو او بیا له هغي نه ټول د نغدي تګ (Cash payment) منفي کوو. په آخره کې که ځواب مثبت راغی نو هغي ته Net increase in cash لیکو او که منفي راغی نو بیا ورته Net decrease in cash لیکو.

(c) ketabton.com: The Digital Library

اوس راځو د يو مثال په نظر کې نيولو سره د يو کاروبار لپاره د نغدي جريان راپور Cash flow statement جوړوو.

Example: The following summary cash account has been extracted from the company's accounting records:

Summary of cash account

	Dr	Cr
Balance at March.3.2019		**35000 Af**
Receipt from customers		37830 Af
Issue of shares		3000 Af
Sales of fixed assets		1280 Af
		77110 Af
Payment to suppliers	2047 Af	
Payment for fixed assets	2300 Af	
Payment for preliminary expenses	1150 Af	
Wages and salaries	6900 Af	
Taxation	2430 Af	
Dividends	8000 Af	
Repayment of bank loan	2500 Af	(25327) Af
Balance at February.31.2020		**51783 Af**

Prepare the cash flow statement of this company Hills Ltd. For the year ended 31st February 2020.

The company does not have cash equivalents.

(c) ketabton.com: The Digital Library

Hills Ltd

Cash flow statement for the year ending 31st February 2020

Particulars	Details	Amount
Cash Flow from Operating Activity:		
Receipt from customers	37830 Af	
Payment to supplier	(2047)	
Payment for preliminary expenses	(1150 Af)	
Payment for wages and salaries	(6900 Af)	
Cash for operation before tax	27733 Af	
(-) Tax paid	(2430 Af)	
Net cash generated from operating activity		**25303 Af**
Cash Flow from Investing Activity:		
Sales of fixed assets	1280 Af	
Purchase of fixed assets	(2300 Af)	
Net cash used in investing activity		**(1020 Af)**
Cash Flow from Financing Activity:		
Issue of shares	3000 Af	
Dividends paid	(8000 Af)	
Repayment of bank loan	(2500 Af)	
Net cash used in financing activity		**(7500 Af)**
Net increase in cash and equivalents		**16783 Af**
Add: Cash and cash equivalents as on March.3.2019		**35000 Af**
Cash and cash equivalents as on Feb/31/2020		**51783 Af**

پورتنی مثال یو ډیر ساده او آسانه مثال دی چې د Hills کمپنی دبیلانس شیټ اوIncome Statement خلاصه ده او مونږ صرف دغه ټول معلومات په Cash Flow کې ثبت کړل. د March د میاشتې په دریمه نیټه له کمپنی سره 35000 افغانی له مخکې نه موجود وو. او یو کال وروسته یعني د February د میاشتې په یو دیرشمه نیټه د کمپنی د نغدې بیلانس 51783 افغانی وو،

دا د نغدې جریان لپاره ترټولو آسانه او ساده فرمټ یا شکل وو او پورتنی مثال هم ډیر ساده مثال وو خو تاسې کولای شئ چې په مختلفو کتابونو او انټرنیټ کې د Cash Flow لپاره مختلف شکلونه او مثالونه پیدا کړئ.

(c) ketabton.com: The Digital Library

Statement of stockholder's equity

دا یو مالي راپور دی چې یو کمپنی یې د خپل بیلانس شیټ دیوې برخې په توګه نشروي. دا راپور مونږ ته د یو کمپنی د سهم لرونکو د سهمونو د ارزښت ښودنه کوي او د هر سهم په ارزښت کې تغیرات په ګوته کوي.

سهم: هغه سند ته ویل کیږي چې د هغې په ترلاسه کولو سره یو شخص د سهامي شرکت سره په ګټه او تاوان کې شریک کیږي د سهامي شرکت د تأسیس کیدو په وخت کې د ټولو سهمونو شمیر او د هر سهم اسمي قیمت معلوم وي چې په مالي بازار کې د خرڅلاو په نتیجه کې سهامي شرکت پیسې لاسته راوړي. د تجارتي سندونو په هکله به په راتلونکو عنوانونو کې پوره معلومات ترلاسه کړئ.

هرکله چې د شتمنیو نه ټول پردی پانګه منفي شي نو خپلنی پانګه یا Equity لاسته راځي:

Assets – Liability = Equity

معمولاً سهامي شرکتونه چې کله وغواړي پیسې لاسته راوړي نو دوي اسهام (Shares) بازار ته د خرڅلاو لپاره وړاندې کوي چې دیته Common stock or Unit of ownership هم وایي، یعني ددې اسنادو په اخیستلو سره یو شخص د سهامي شرکت شریک (مالک) ګرځي.

Stockholder's equity دوه برخې لري:

Capital stock یا د یو کمپنی د ټولو سهمونو معین ارزښت:

پدې کې Beginning capital stock د نشر شویو سهمونو(Issuance of Capital stock) له ارزښت سره جمع کیږي او د نشر شویو سهمونو له اخیستلو (Repurchase of cap.stock or Treasury stock) څخه منفي کیږي او کوم حاصل چې لاسته راځي هغې ته Ending Capital Stock وایي.

Capital stock: Beginning capital stock + issuance of capital stock – Repurchase of capital stock = Ending capital stock

Retained Earnings یا نا توزیع شوې ګټه:

پدې برخه کې هم Beginning retained earnings د خالص عوایدو (Net Income) سره جمع کیږي یا خالص تاوان (Net Loss) ورڅخه منفي کیږي بیا توزیع شوې ګټه (Dividend) ورڅخه منفي کیږي او کوم حاصل چې لاسته راځي هغې ته Ending Retained Earnings وایي.

Retained Earnings: Beginning retained earnings + Net income/ – Net Loss – Dividends = Ending Retained Earnings.

(c) ketabton.com: The Digital Library

Capital stock چې کله زیاتیږي دا پدې معنی ده چې خلک د سهامي شرکت په اسهامو کې پانګه اچوونه کوي چې دې سره سهامي شرکت ته زیاته پانګه په لاس ورځي.

Capital Stock چې کمیږي دا پدې معنی ده چې سهامي شرکت د خلکو یا پانګوالو نه خپل د سهم اسناد بیرته اخلي او په بدل کې هغوي ته هغه مقدار پیسې ورکوي کوم چې د سهم په سند لیکل شوی وي.

Preferred stock:

دا د سهامي شرکت هغه اسهام دي چې سهامي شرکت یې د پانګې د ترلاسه کولو لپاره نشر ته سپاري او هر هغه څوک چې پدې ډول اسهامو کې پانګه اچوونه کوي هغه د سهامي شرکت شریک (مالک) ګرځي دا اسهام د Common stock په نسبت قیمته دي او ګټې یې هم د Common stock په نسبت زیات دی. مثلاً کله چې کاروبار ګټه کوي نو تر ټولو لومړی د Preferred stock لرونکي ته خپله برخه ورکول کیږي همدارنګه نورې ګټې هم لري.

Additional Paid in Capital (APIC):

APIC د هر سهم د اصلي قیمت او د بازار د قیمت ترمنځ تفاوت ته ویل کیږي. یعني د سهم د هغه قیمت چې پانګوال ورته آماده دي چې تادیه یې کړي او د اصلي قیمت تفاوت ته **APIC** ویل کیږي.

مثال:

On January 31st 2020 Sydney corporation has $2000 in common stock, $3400 in preferred stock, and $5600 in Additional paid in capital. Additionally, they have $2200 in treasury stock and finally $4700 in Retained Earnings.

How much should Sydney report for stockholder's equity?

په پورته مثال کې د Stockholder's equity د محاسبه کولو لپاره لنده طریقه:

Common stock + Preferred stock + APIC + Retained earnings – Dividends – Treasury stock or repurchase of stock = Stockholder's Equity

Common stock = $2000, Preferred stock = $3400, APIC = $5600

Retained Earnings = $4700, Treasury stock or TS = $2200

Stockholder's equity = Common stock + Preferred stock + APIC + RE – TS

Stockholder's equity = $2000 + $3400 + $5600 + $4700 - $2200 = $13500

Stockholder's Equity = $13500

(c) ketabton.com: The Digital Library

Sydney Corporation

Statement of stockholder's Equity

For the month ended January 31st 2020

	Common Stock	**$2000**
Add:	**Preferred Stock**	**$3400**
Add:	**Additional Paid in Capital**	**$5600**
Add:	**Retained Earnings**	**$4700**
Less:	**Treasury Stock**	**($2200)**
Total Stockholder's Equity		**$13500**

دا د Stockholder's Equity ترټولو آسانه او ساده شکل او د حل طریقه ده خو تاسي کولی شئ چې په مختلفو کتابونو او انټرنیټ کې د دې راپور لپاره مختلف حل لارې او شکلونه پیدا کړئ او زده یې کړئ.

مالي سندونه یا Financial Securities

مالي سندونه هغه سندونو ته ویل کیږي چې د هغې په پیرودلو سره یو شخص د یو سهامي شرکت یا کوم بل مالي اداري سره په کاروبار کې شریک کیږي او یا هم سهامي شرکت یا بله مالي اداره لدې شخص څخه پوروړی کیږي. د سهامي شرکت د تأسیس کیدو په وخت کې د ټولو سهمونو شمیر او د هر سهم اسمي قیمت معلوم وي.

مالي سندونه معمولاً دوه حالتونه لري:

- د ملکیت حالت
- د پور حالت

مالي سندونه بیلابیل ډولونه لري چې ترټولو مهم یې په لاندي ډول دي:

Shares ونډه (سهم):

ونډه (سهم) هغه مالي سند ته ویل کیږي چې د سهامي شرکتونو له لوري د تمویل د منبع په توګه تري استفاده کیږي، یعني سهامي شرکتونه یې د پانګې د لاسته راوړلو لپاره نشر ته سپاري. دا مالي سند د لاندې خصوصیاتو لرونکی دی:

(c) ketabton.com: The Digital Library

لومړی: د سهم درلودونکی د سهامي شرکت سره په ګټه او تاوان کې شریک کیږي.

دوهم: هر سهم لرونکی د سهامي شرکت نه د خپلې سرمایې یا خپل د سهم په اندازه د ګټې او تاوان مستحق دی.

دریم: هر سهم دوه قیمتونه لري چې یو ته یې اسمي قیمت (Nominal Value) ویل کیږي او بل ته یې د بازار قیمت (Market Value) ویل کیږي.

څلورم: د سهم لرونکي ته د سهامي شرکت له لوري هیڅ ډول سود نه ورکول کیږي.

پنځم: د سهم درلودونکی په مالي بازار کې د سهم د خرڅلاو له لارې په آسانی سره کولی شي چې خپلې پیسې بیرته لاسته راوړي.

Bond یا د قرضي سند:

Bond هم د سهم په څیر د قرضي یو مالي سند دی چې یوازې د سهامي شرکتونو له لورې نشر کیږي. سهامي شرکتونه یې د اړتیا په وخت کې د پانګې د ترلاسه کولو لپاره مالي بازار ته د خرڅلاو لپاره وړاندې کوي. بانډ لاندې خصوصیات لري:

لومړی: هر Bond خپل معلوم اسمي قیمت لري چې د سند د پاسه لیکل شوی وي.

دوهم: هر Bond د سود معلوم نرخ لري.

دریم: هر Bond خپل معلوم وخت لري چې ددې وخت د پوره کیدو څخه وروسته د دغه سند درلودونکی کولی شي چې د سهامي شرکت نه خپل اصلي پیسې د سود سره بیرته لاسته راوړي.

څلورم: د Bond درلودونکی د سهامي شرکت سره په ګټه او تاوان کې نه شریک کیږي، بلکې د سهامي شرکت ورته د معلوم وخت د پوره کیدو څخه وروسته یو اندازه سود ورکوي.

:Treasury Bill

دا هم د Bond په څیر د قرضي یو مالي سند دی معمولاً د امریکا د متحده ایالاتو او همدارنګه د یو شمیر نورو هیوادونو د مرکزي بانک له لورې نشریږي. Treasury Bill هم لاندې خصوصیات لري:

لومړی: مرکزي بانک لدې سند څخه د پولي پالیسي د یوې وسیلې په توګه استفاده کوي.

دوهم: دغه سند د قرضي یو لنډ مهاله سند دی او ددې سند درلودونکی کولی شي چې د یو کال په جریان کې خپلې پیسې بیرته لاسته راوړي.

دریم: د امریکا د متحده ایالاتو نه پرته د نورو هیوادونو د مرکزي بانکونو له لورې هم دغه سند نشریږي خو په مختلفو نومونو.

(c) ketabton.com: The Digital Library

:Common Stock

دا هم د ونډې اسهام دي چې په سهامي شرکت کې ددې سند لرونکي د ملکيت حالت ښايي. دې اسنادو ته Unit of Ownership هم وايي او په UK يا برتانيا کې ورته Ordinary Shares وايي او خصوصيات يې په لاندې ډول دي:

لومړی: ددې سند درلودونکی کولی شي چې د رئيس په ټاکلو کې رايه وکړي يا خپل ځان د کمپنی رياست ته کانديد کړي.

دوهم: ددې سند لرونکی د خپلې ونډې په اندازه د پور د ادا کولو مسؤليت لري.

دريم: ددې سند لرونکی حق لري چې توزيع شوې ګټه لاسته راوړي خو دا ګټه به ثابت نه وي.

څلورم: ددې سند درلودونکی کولی شي چې خپل ونډه په بل چا وپلوري.

دا او ديته ورته نور مالي سندونه هم شته چې تاسي يې کولی شئ په مختلفو کتابونو او انټرنيټ کې پيداکړئ.

د نغدې کتاب Cash Book

د نغدې کتاب يو داسي کتاب دی چې په هغې کې يواځې د نغدې مربوط ټولې مالي راکړې ورکړې ثبت کيږي لکه رسيد او تاديه يا Receipt and Payment.

په کاروبار کې تقريباً 90% معاملات په نغدو صورت نيسي همدارنګه تاسي مخکې په ژورنال کې وليد چې د نغدې مربوط راکړې ورکړې ډير تر سترګو کيږي نو محاسب دا مناسب ګڼي چې د نغدې لپاره يو بيل کتاب يا يو بيل حساب جوړ کړي او د نغدې مربوط ټول Transactions پکې ثبت کړي. همدارنګه د وخت په تيريدو سره په کاروبارونو کې کاروباري راکړې ورکړې يا Business Transaction زياتيږي نو د هغې ثبت کول يوازې په ژورنال کې د قناعت وړ نه دی نو ځکه دې ته ضرورت ليدل کيږي چې د نقدې په نوم يو بيل کتاب ثبت شي. Cash Book چې کله جوړيږي نو بلکل د ليجر د Cash A/C غوندې جوړيږي خو يوازينی توپير يې دادی چې د Cash A/C پر ځای ورته د Cash Book نوم اخيستل کيږي.

نوټ: يو محاسب د Cash Book د جوړولو څخه وروسته بايد په ليجر کې د نغده حساب يا بانک حساب جوړ نه کړي او نه بايد د نغدې مربوط کوم معامله په ژورنال کې ثبت کړي.

Cash Book يا د نغدې کتاب مختلف ډولونه لري چې مهم يې په لاندې ډول دي:

- Simple Cash Book or Single Column Cash Book.
- Two Column Cash Book.
- Three Column Cash Book.

(c) ketabton.com: The Digital Library

Single Column Cash Book

دا ډول د نغدې کتاب هغه وخت جوړېږي کله چې د نغدې مربوط راکړې ورکړې زيات وي.په Single Column Cash Book کې يواځې د نغدې مربوط راکړې ورکړې ثبت کيږي او دوه اړخونه يعنی Debit او Credit پکې شتون لري چې د ډيبيټ برخه يې د Receipt برخه ده او د کريديت برخه يې د Payment برخه ده.د Receipt معنی داده چې څومره نغده کاروبار لاسته راوړې او د Payment مطلب داده چې څومره تاديات کاروبار په نغدو کړې ده.

په Single Column Cash Book کې چې کله مونږ اقتصادي معاملات ثبت کړل بيا هغه ليجر ته انتقالوو خو دا په ياد ولرئ چې د Payment برخې مجموعه هميشه د Receipt برخې د مجموعې نه کم وي يعني د Debit برخه هميشه زيات وي د Credit برخې نه.

د Single Column Cash Book شکل يا Format:

Books of XXXX

Dr **Cash Book** **Cr**

Date	Receipts	L.F	Amount	Date	Payments	L.F	Amount

(c) ketabton.com: The Digital Library

لومړی مثال:

Enter the following transactions in a simple cash book of Alokozay.Ltd:

January/2018

January 1st: Started Business with cash 25000 Af.

January 3rd: Purchased building for cash 10000 Af.

January 5th: Purchased goods for cash 3000 Af.

January 8th: Paid advance salary in cash 1200 Af.

January 10th: Sold goods for cash 1800 Af.

January 15th: Cash deposited into Bank 5000 Af.

January 17th: interest received 300 Af.

January 21: Withdrawn cash for personal use 1100 Af.

January 25th: Paid insurance premium for cash 1400 Af.

January 30th: Paid to Mr. Khalid 450 Af.

January 31st: Bought office furniture 2100 Af.

(c) ketabton.com: The Digital Library

Books of Alokozay.Ltd

Dr **Cash Book** **Cr**

Date	Receipts	L.F	Amount	Date	Payments	L.F	Amount
2018				2018			
January 1st	To Capital A/C		25000 Af	January 3rd	By Building A/C		10000 Af
January 10th	To Sales A/C		1800 Af	January 5th	By Purchase A/C		3000 Af
January 17th	To Interest A/C		300 Af	January 8th	By Prepaid Salary A/C		1200 Af
				January 15th	By Bank A/C		5000 Af
				January 21st	By Drawings A/C		1100 Af
				January 25th	By insurance A/C		1400 Af
				January 30th	By Mr. Khalid		450 Af
				January 31st	By Furniture A/C		2100 Af
				January 31st	**By Balance C/d**		**2850 Af**
	Total		**27100 Af**		**Total**		**27100 Af**
February 1st	**To Balance B/d**		**2850 Af**				

دوهم مثال:

Enter the following transactions in the cash book of Gulabzada Pvt.Ltd. December 2017:

Dec 1st: Cash in hand 27500 Af.

Dec 5th: Received cash from Muhammad 12000 Af.

Dec 8th: Insurance paid 2000 Af.

Dec 10th: Purchased a furniture 6000 Af.

Dec 14th: Sold goods for cash 16500 Af.

Dec 18th: Purchased goods from Ali for cash 26000 Af.

Dec 22nd: Paid cash to Rehan 3200 Af.

Dec 25th: Sold goods to Khalid for cash 18700 Af.

Dec 28th: Cash deposited into Bank 5000 Af.

Dec 30th: Paid rent of the building 4000 Af.

Dec 31st: Paid salaries of employees 7000 Af.

(c) ketabton.com: The Digital Library

په پورته مثال کې د Cash in hand موضوع لیکل شوی دی دا پدې معنی ده چې له کاروبار سره د پخوا نه یا د تیرې میاشتې نه دومره اندازه نغده موجوده ده او دا به د B/d په برخه کې ثبت کوو.

Books of Gulabzada Pvt.Ltd

Dr **Cash Book** **Cr**

Date	Receipts	L.F	Amount	Date	Payments	L.F	Amount
2017				2017			
Dec 1st	To Balance B/d		27500 Af	Dec 8th	By Insurance A/C		2000 Af
Dec 5th	To Muhammad A/C		12000 Af	Dec 10th	By Furniture A/C		6000 Af
Dec 14th	To Sales A/C		16500 Af	Dec 18th	By Purchase A/C		26000 Af
Dec 25th	To Sales A/C		18700 Af	Dec 22nd	By Rehan A/C		3200 Af
				Dec 28th	By Bank A/C		5000 Af
				Dec 30th	By Rent A/C		4000 Af
				Dec 31st	By Salaries A/C		7000 Af
				Dec 31st	**By Balance C/d**		**21500 Af**
2018	**Total**		**74700 Af**		**Total**		**74700 Af**
January 1st	**To Balance B/d**		**21500 Af**				

کله چې په Cash Book کې ټولې راکړې ورکړې ثبت شوې د هغې نه وروسته هر حساب ته لیجر جوړیږي. که پورتنی مثال په نظر کې ونیسو نو پدې مثال کې د Cash او Balance b/d پرته نورو ټولو حسابونو ته لیجر اکونټ جوړیږي. او دا لیجر هم بلکل د هغه لیجر په شان جوړیږي کوم چې په تیرو عنوانونو کې تاسي ولوست.

In the books of Gulabzada Pvt.Ltd

Dr **Muhammad A/C** **Cr**

Date	Particulars	JF	Amount	Date	Particulars	JF	Amount
2017				2017			
Dec 31st	**To Balance C/d**		**12000 Af**	Dec 5th	By Cash A/C		12000 Af
	Total		**12000 Af**		**Total**		**12000 Af**
				Jan/1/18	**By Balance b/d**		**12000 Af**

(c) ketabton.com: The Digital Library

In the books of Gulabzada Pvt.Ltd

Dr **Sales A/C** **Cr**

Date	Particulars	JF	Amount	Date	Particulars	JF	Amount
2017 Dec 31st	**To Balance C/d**		**35200 Af**	2017 Dec 14th Dec 25th	By Cash A/C By Cash		16500 Af 18700 Af
	Total		**35200 Af**		**Total**		**35200 Af**
				Jan/1/18	**By Balance b/d**		**35200 Af**

In the books of Gulabzada Pvt.Ltd

Dr **Insurance A/C** **Cr**

Date	Particulars	JF	Amount	Date	Particulars	JF	Amount
2017 Dec 8th	To Cash A/C		2000 Af	2017 Dec 31st	**By Balance c/d**		**2000 Af**
	Total		**2000 Af**		**Total**		**2000 Af**
Jan/1/18	**To Balance b/d**		**2000 Af**				

In the books of Gulabzada Pvt.Ltd

Dr **Furniture A/C** **Cr**

Date	Particulars	JF	Amount	Date	Particulars	JF	Amount
2017 Dec 10th	To Cash A/C		6000 Af	2017 Dec 31st	**By Balance c/d**		**6000 Af**
	Total		**6000 Af**		**Total**		**6000 Af**
Jan/1/18	**To Balance b/d**		**6000 Af**				

(c) ketabton.com: The Digital Library

In the books of Gulabzada Pvt.Ltd

Dr **Purchase A/C** **Cr**

Date	Particulars	JF	Amount	Date	Particulars	JF	Amount
2017 Dec 18th	To Cash A/C		26000 Af	2017 Dec 31st	**By Balance c/d**		**26000 Af**
	Total		**26000 Af**		**Total**		**26000 Af**
Jan/1/18	**To Balance b/d**		**26000 Af**				

In the books of Gulabzada Pvt.Ltd

Dr **Rehan A/C** **Cr**

Date	Particulars	JF	Amount	Date	Particulars	JF	Amount
2017 Dec 22nd	To Cash A/C		3200 Af	2017 Dec 31st	**By Balance c/d**		**3200 Af**
	Total		**3200 Af**		**Total**		**3200 Af**
Jan/1/18	**To Balance b/d**		**3200 Af**				

In the books of Gulabzada Pvt.Ltd

Dr **Bank A/C** **Cr**

Date	Particulars	JF	Amount	Date	Particulars	JF	Amount
2017 Dec 28th	To Cash A/C		5000 Af	2017 Dec 31st	**By Balance c/d**		**5000 Af**
	Total		**5000 Af**		**Total**		**5000 Af**
Jan/1/18	**To Balance b/d**		**5000 Af**				

(c) ketabton.com: The Digital Library

In the books of Gulabzada Pvt.Ltd

Dr **Rent A/C** **Cr**

Date	Particulars	JF	Amount	Date	Particulars	JF	Amount
2017 Dec 30th	To Cash A/C		4000 Af	2017 Dec 31st	**By Balance c/d**		**4000 Af**
	Total		**4000 Af**		**Total**		**4000 Af**
Jan/1/18	**To Balance b/d**		**4000 Af**				

In the books of Gulabzada Pvt.Ltd

Dr **Salary A/C** **Cr**

Date	Particulars	JF	Amount	Date	Particulars	JF	Amount
2017 Dec 31st	To Cash A/C		7000 Af	2017 Dec 31st	**By Balance c/d**		**7000 Af**
	Total		**7000 Af**		**Total**		**7000 Af**
Jan/1/18	**To Balance b/d**		**7000 Af**				

Double Column Cash Book

Double Column Cash book ته Bank Column Cash Book هم وايي او دا ډول د نغدي کتاب هغه وخت جوړيږي چي کله د نغدي مربوط راکړو ورکړو ترڅنګ بانکي معاملات هم زيات وي نو بيا په Cash Book کې د Cash Column ترڅنګ د Bank Column هم جوړيږي. پدې ډول نغدې کتاب کې د نغدې مربوط معاملات په همغه پخواني شکل ثبت کيږي او د بانک مربوط معاملات او د ځينو نورو معاملاتو د ثبت په هکله لاندې ټکي په پام کې ولرئ:

(c) ketabton.com: The Digital Library

په Double Column Cash Book کې د بانکي راکړو ورکړو او ځینو نورو اقتصادي معاملاتو د ثبت کولو طریقه:

Opening Balance

که چیرې په Transactions یا معاملاتو کې Opening Balance موجود وو یعنی کاروبار سره د پخوا نه یو اندازه نغدې پیسې او یا هم په بانک کې پیسې موجود وو نو داسې معاملات په Cash Book کې پدې ډول ثبت کوو:

که چیرې Opening Balance په نغده کې وو یعني تصدی سره د تیرې میاشتې نه یا د تیرې مالي دورې نه نغدې پیسې موجود وو نو دغه Balance b/d به د ډیبیت په برخه کې لیکو او مبلغ یې هم د نغده په کالم کې لیکو. خو که چیرې په معلوماتو کې لیکل شوي وو چې Cash in bank نو پدې صورت کې دغه Balance b/d بیا هم د ډیبیټ په برخه کې لیکو خو مبلغ یې د بانک په کالم کې لیکو.

که چیرې په Transaction کې له بانک حساب سره (Cr) په قوس کې کریډیت لیکل شوی وو نو بیا Balance b/d په کریډیټ برخه کې لیکو.

Receipt of cheque

که چیرې کاروبار د کوم مشتري نه بانکي چیک ترلاسه کړي او په همغه ورځ دغه چیک بانک ته انتقال کړي نو دا ډول مالي معاملات د بانک په کالم کې ثبت کیږي خو که چیرې کاروبار دغه چیک په همغه ورځ بانک ته انتقال نکړي بلکې په سبا ورځ یا په کومه بله نیټه د غه چیک بانک ته انتقال کړي نو پدې صورت کې نوموړی Transaction د نغدې په کالم (Cash) کې ثبت کیږي.

Contra Entries

هغه ډول راکړو ورکړو ته ویل کیږي چې د هغې ثبت کول په یو وخت کې په دوه کالمونو کې صورت نیسي او دواړه حسابونه ترې متأثره کیږي، یعني هم په بانک کالم کې تغیر راځي او هم د نغدې په کالم کې تغیر راځي. مثلاً که چیرې مونږ پیسې خپل بانکي حساب ته انتقالوو نو پدې صورت کې مونږ د نغدې په کتاب کې د بانک حساب ډیبیټ کوو او مبلغ یې د بانک په کالم کې لیکو خو داسې لیکو چې دغه زیاتوالی د نغدې (To Cash A/C) له وجې راغلی. په مقابل کې یې د نغدې حساب کریډیت کوو او مبلغ یې هم د نغدې په کالم کې لیکو خو داسې لیکو چې دغه کموالی د بانک (By Bank A/C) له وجې په نغده کې راغلی. او په آخره کې دې ډول معاملاتو ته د Payment او Receipt په برخه کې © کلیمه لیکو.

که چیرې داسې وشي چې کاروبار د خپل شخصي مصارفو لپاره پیسې له خپل بانکي حساب نه وباسي نو پدې صورت کې په ژورنال کې د Drawings اکونټ ډیبیټ کیده او د بانک حساب کریډیټ کیده نو دا ډول معاملات د نغدې په کتاب کې پدې طریقه ثبت کوو:

د کریډیټ په برخه کې د Drawings A/c لیکو او مبلغ یې د بانک په کالم کې لیکو خو داسې لیکو چې دغه کموالی په بانکي حساب کې د Drawings له وجې راغلی او بس. دا ډول معامله په Contra Entry کې نه ثبت کیږي ځکه چې یوازې په یو اکونټ کې تغیر راځي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

Endorsement of cheque

کله چې یو کاروبار د مشتري نه بانکي چیک ترلاسه کوي او دغه چیک بانک ته نه انتقالوي بلکې دریم ګړي شخص یا اداري ته د تادیې په خاطر ورکوي دېته Endorsement of cheque وایي.

مثلاً تصدی یا کاروبار د خالد نه خام مواد په قرضو خریداري کوي او بیا دغه خام مواد په خپل فابریکه یا دستګاه کې تر پروسس کولو وروسته په تکمیل شویو اجناسو باندې بدلوي او په احمد یې خرڅوي، احمد د خریداري د تادیې لپاره کاروبار ته بانکي چیک ورکوي خو کاروبار دغه بانکي چیک بانک ته نه انتقالوي بلکې خالد ته یې سپاري ترڅو هغه د خامو موادو تادیه پرې وکړي چې دې عمل ته Endorsement of cheque وایي.

Endorsement of cheque

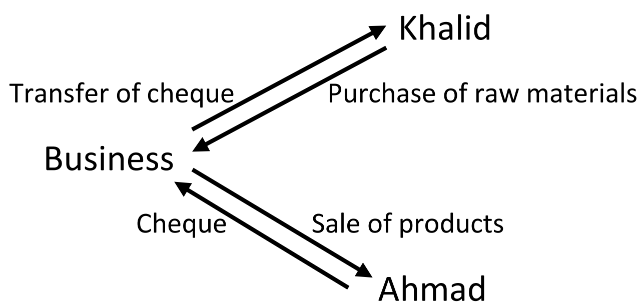

دا ډول اقتصادي معاملات د نغدي په کتاب کې د بانک په کالم کې نه ثبت کیږي بلکې د نغدې په کالم کې ثبت کیږي ځکه چې دغه چیک اصلاً بانک ته انتقال شوی نه دی. که له احمد نه چیک اخلو نو خپل نغده دیبیټ کوو او مبلغ یې هم د نغدې په کالم کې لیکو خو داسې لیکو چې دغه زیاتوالی د (Ahmad A/C) له وجې راغلی.او کله چې دغه چیک بله ورځ خالد ته سپارو نو د نغدې په کتاب کې نغده کریډیټ کوو او مبلغ یې هم د نغدې په کالم کې لیکو خو داسې لیکو چې دغه کموالی د خالد (Khalid A/C) له وجې راغلی.

Bank Charges

کله چې یو کاروبار په کوم بانک کې حساب پرانیزي نو د وخت په تیریدو سره دغه بانک هم یو اندازه پیسې د کاروبار له بانکي حساب نه د سود په شکل یا د نورو مصارفو په شکل اخلي. خو ځیني وخت بانکونه کاروبارونو ته یو اندازه پیسې د تخفیف په شکل او یا هم د سود په شکل ورکوي. دا ډول معاملات پدې طریقه د نغدې په کتاب کې ثبت کوو:

که چیرې بانک د کاروبار له بانکي حساب نه پیسې واخلي مثلاً سود یې اخیستی وي نو بیا په Cash Book کې د بانک حساب د کریډیټ برخه کې لیکو او مبلغ یې هم د بانک په کالم کې لیکو خو داسې لیکو چې دغه کموالی د سود له وجې او یا د (Bank Charges) له وجې راغلی. خو که برعکس بانک کاروبار ته پیسې ورکړې یعني سود یا تخفیف ورکړي نو بیا په Cash Book کې د بانک حساب د دیبیټ برخه کې لیکو او مبلغ یې هم د بانک په کالم کې لیکو خو داسې لیکو چې دغه زیاتوالی د سود له وجې یا هم د بانک (Bank Surplus) له وجې راغلئ.

(c) ketabton.com: The Digital Library

د Double Column Cash Book شکل:

Books of XXX

Dr Cash Book Cr

Date	Receipts	L.F	Cash	Bank	Date	Payments	L.F	Cash	Bank
Year Month/Day					Year Month/Day				

مثال:

Enter the following transactions in the cash book of Khan traders for May 2016.

May 1st: Started business with cash 60000 Af.

May 1st: Opened a bank account 45000 Af.

May 5th: Purchased goods by cash 7000 Af.

May 10th: Purchased office machine for cash 5000 Af.

May 15th: Sold goods to Wali & received cheque 6000 Af.

May 18th: Sold goods for cash 10000 Af.

May 20th: Deposited the Mahmood's cheque into bank.

May 22nd: Paid wages by cheque 300 Af.

May 25th: Cash withdrawn from bank for personal use 3000 Af.

May 30th: Rent paid by cheque 2000 Af.

May 30th: Cash deposited into bank 10000 Af.

May 30th: Commission paid 2000 Af

May 30th: Bank interest received 115 Af.

(c) ketabton.com: The Digital Library

Books of Khan Traders

Dr Cash Book Cr

Date	Receipts	L.F	Cash	Bank	Date	Payments	L.F	Cash	Bank
2016					2016				
May 1st	To Capital A/C		60000 Af		May 1st	By Bank A/C ©		45000 Af	
May 1st	To Cash A/C ©			45000 Af	May 5th	By Purchase A/C		7000 Af	
May 15th	To Wali A/C		6000 Af		May 10th	By Machine A/C		5000 Af	
May 18th	To Sales A/C		10000 Af		May 20th	By Bank A/C ©		6000 Af	
May 20th	To Cash A/C ©			6000 Af	May 22nd	By Wages A/C			300 Af
May 30th	To Cash A/C ©		10000 Af		May 25th	By Drawings A/C			3000 Af
May 30th	To Interest A/C			115 Af	May 30th	By Rent A/C			2000 Af
					May 30th	By Bank A/C ©		10000 Af	
					May 30th	By Commission A/C		2000 Af	
					May 31st	**By Balance C/d**		**11000 Af**	**45815 Af**
	Total		**86000 Af**	**51115 Af**		**Total**		**75000 Af**	**5300 Af**
June 1st	**To Balance B/d**		**11000 Af**	**45815 Af**					

اوس راځو د پورته Cash Book لپاره د لیجر حسابونه جوړوو خو په یاد ولرئ چې Contra Entry ته، Cash A/C ته او د Bank A/C ته لیجر نه جوړیږي.

Books of Khan Traders

Dr **Capital A/C** **Cr**

Date	Particulars	JF	Amount	Date	Particulars	JF	Amount
2016				2016			
May 31st	**To Balance C/d**		**60000 Af**	May 1st	By Cash A/C		60000 Af
	Total		**60000 Af**		**Total**		**60000 Af**
				June 1st	**By Balance B/d**		**60000 Af**

(c) ketabton.com: The Digital Library

Books of Khan Traders

Dr **Wali A/C** **Cr**

Date	Particulars	JF	Amount	Date	Particulars	JF	Amount
2016 May 31st	**To Balance C/d**		**6000 Af**	2016 May 15th	By Cash A/C		6000 Af
	Total		**6000 Af**		**Total**		**6000 Af**
				June 1st	**By Balance B/d**		**6000 Af**

Books of Khan Traders

Dr **Sales A/C** **Cr**

Date	Particulars	JF	Amount	Date	Particulars	JF	Amount
2016 May 31st	**To Balance C/d**		**10000 Af**	2016 May 18th	By Cash A/C		10000 Af
	Total		**10000 Af**		**Total**		**10000 Af**
				June 1st	**By Balance B/d**		**10000 Af**

Books of Khan Traders

Dr **Interest A/C** **Cr**

Date	Particulars	JF	Amount	Date	Particulars	JF	Amount
2016 May 31st	**To Balance C/d**		**115 Af**	2016 May 30th	By Bank A/C		115 Af
	Total		**115 Af**		**Total**		**115 Af**
				June 1st	**By Balance B/d**		**115 Af**

(c) ketabton.com: The Digital Library

Books of Khan Traders

Dr **Purchase A/C** **Cr**

Date	Particulars	JF	Amount	Date	Particulars	JF	Amount
2016 May 5th	To Cash A/C		7000 Af	2016 May 31st	**By Balance C/d**		**7000 Af**
	Total		**7000 Af**		**Total**		**7000 Af**
June 1st	**By Balance B/d**		**7000 Af**				

Books of Khan Traders

Dr **Machine A/C** **Cr**

Date	Particulars	JF	Amount	Date	Particulars	JF	Amount
2016 May 10th	To Cash A/C		5000 Af	2016 May 31st	**By Balance C/d**		**5000 Af**
	Total		**5000 Af**		**Total**		**5000 Af**
June 1st	**By Balance B/d**		**5000 Af**				

Books of Khan Traders

Dr **Wages A/C** **Cr**

Date	Particulars	JF	Amount	Date	Particulars	JF	Amount
2016 May 22nd	To Bank A/C		300 Af	2016 May 31st	**By Balance C/d**		**300 Af**
	Total		**300 Af**		**Total**		**300 Af**
June 1st	**By Balance B/d**		**300 Af**				

(c) ketabton.com: The Digital Library

Books of Khan Traders

Dr **Drawings A/C** **Cr**

Date	Particulars	JF	Amount	Date	Particulars	JF	Amount
2016 May 25th	To Bank A/C		3000 Af	2016 May 31st	**By Balance C/d**		**3000 Af**
	Total		**3000 Af**		**Total**		**3000 Af**
June 1st	**By Balance B/d**		**3000 Af**				

Books of Khan Traders

Dr **Rent A/C** **Cr**

Date	Particulars	JF	Amount	Date	Particulars	JF	Amount
2016 May 30th	To Bank A/C		2000 Af	2016 May 31st	**By Balance C/d**		**2000 Af**
	Total		**2000 Af**		**Total**		**2000 Af**
June 1st	**By Balance B/d**		**2000 Af**				

Books of Khan Traders

Dr **Commission A/C** **Cr**

Date	Particulars	JF	Amount	Date	Particulars	JF	Amount
2016 May 30th	To Cash A/C		2000 Af	2016 May 31st	**By Balance C/d**		**2000 Af**
	Total		**2000 Af**		**Total**		**2000 Af**
June 1st	**By Balance B/d**		**2000 Af**				

(c) ketabton.com: The Digital Library

Three Column Cash Book

هغه ډول د نغدي کتاب ته وايي چې په دواړو خواوو يعني کريډيټ او ډيبيټ برخو کې درې درې کالمونه ولري چې عبارت دی له نغده **(Cash)**، بانک **(Bank)** او د تخفيف **(Discount)** کالمونه.

تخفيف په دوه ډوله دی:

- **Discount Allowed** يا هغه تخفيف چې کاروبار يې خپل مشتريانو ته د تاديې پر وخت کې ورکوي. دا ډول تخفيف په Cash Book کې د ډيبيټ په برخه کې ثبت کيږي.
- **Discount Received** يا هغه تخفيف چې کاروبار يې خپله د تاديې يا خريداری پر وخت ترلاسه کوي. دا ډول تخفيف په **Cash Book** کې د کريډيټ په برخه کې ثبت کيږي.

په Triple Column Cash Book کې د معاملاتو د ثبت کولو طريقه

لومړی: په Single Column Cash Book او Double Column Cash Book کې چې د نغدې مربوط اقتصادي معاملات په کومه طريقه ثبت کيږي په همغه طريقه په Three Column Cash Book کې هم ثبت کيږي.

دوهم: په Double Column Cash Book کې چې د بانک مربوط اقتصادي معاملات په کومه طريقه ثبت کيږي په همغه طريقه په Three Column Cash Book کې هم ثبت کيږي.

دريم: که چيرې تصدی يا کاروبار د تاديې په وخت کې تخفيف ترلاسه کوي چې ديته Discount received هم وايي دغه تخفيف د کاروبار لپاره عايد دی او د عايد بيلانس کريډيټ دی نو دا ډول تخفيف هميشه د کريډيټ په برخه کې ثبت کوو. خو که چيرې کاروبار کوم مشتري ته د خريداری د تاديې په وخت کې تخفيف ورکوي چې ديته Discount Allowed هم وايي دغه تخفيف د کاروبار لپاره مصرف دی او د مصارفو بيلانس ډيبيټ دی نو دا ډول تخفيف په Cash Book کې هميشه د ډيبيټ په برخه کې ليکو.

(c) ketabton.com: The Digital Library

مثال:

Record the following transactions in the cash book of Ali Baba Company for the month of June 2015:

June 1st: Cash in hand 800 Af and at bank 3365 Af.

June 3rd: Paid to Naveed by cheque 1175 Af and discount received 25 Af

June 5th: Received a cheque from Hamid 990 Af and discount allowed to him 10 Af.

June 7th: Deposited the cheque into bank which was received from Hamid.

June 10th: Purchased stationary for cash 170 Af.

June 15th: Purchased merchandise for cash 1280 Af.

June 15th: Sold goods for cash 2450 Af.

June 16th: Cash deposited into bank 1250 Af.

June 18th: withdrawn cash from bank for personal use 100 Af.

June 19th: Issued a cheque to Bashir amount to 1630 Af and discount received from him 20 Af.

June 21st: Drew cash from bank for office use 420 Af.

June 24th: Received a cheque amount to 1435 Af from Nazeer and allowed him discount 15 Af, the cheque was deposited to the bank immediately.

June 25th: Paid a cheque to Yaqoob amount to 385 Af and received a discount of 15 Af

June 27th: Bought furniture for office use by cash 380 Af.

June 29th: Paid office rent by cheque 350 Af

June 30th: Sold goods for cash 4550 Af.

June 30th: Paid salaries by cheque 760 Af.

June 30th: Cash withdrawn from bank for office use 470 Af.

(c) ketabton.com: The Digital Library

Books of Ali Baba

Dr **Cash Book** **Cr**

Date	Particulars	L.F	Cash	Bank	Discount	Date	Particulars	L.F	Cash	Bank	Discount
2015 June						2015 June					
1st	To Balance B/d		800 Af	3365 Af		3rd	By Naveed A/C			1175 Af	25 Af
5th	To Hamid A/C		990 Af		10 Af	7th	By Bank A/C ©		990 Af		
7th	To Cash A/C ©			990 Af		10th	By Stationary		170 Af		
15th	To Sales A/C		2450 Af			15th	By Purchase A/C		1280 Af		
16th	To Cash A/C ©			1250 Af		16th	By Bank A/C ©		1250 Af		
21st	To Bank A/C ©		420 Af			18th	By Drawings A/C			100 Af	
24th	To Nazeer A/C			1435 Af	15 Af	19th	By Bashir A/C			1630 Af	20 Af
30th	To Sales A/C		4550 Af			21st	By Cash A/C ©			420 Af	
30th	To Bank A/C ©		470 Af			25th	By Yaqoob A/C			385 Af	15 Af
						27th	By Furniture A/C		380 Af		
						29th	By Rent A/C			350 Af	
						30th	By Salaries A/C			760 Af	
						30th	By Cash A/C ©			470 Af	
						30th	**By Balance C/d**		**5610 Af**	**1750 Af**	
	Total		**9680 Af**	**7040 Af**	**25 Af**		**Total**		**9680 Af**	**7040 Af**	**60 Af**
July 1st	**To Balance B/d**		**5610 Af**	**1750 Af**							

په **Three Column Cash Book** کې د تخفیف بیلانس نه محاسبه کیږي بلکې یوازې د هغې مجموعه محاسبه کیږي.

د پورته Cash Book لپاره که تاسي وغواړئ لیجر حسابونه هم جوړولی شئ او بلکل په همغه طریقه جوړیږي لکه څنګه چې تاسي مخکې ولوست.

(c) ketabton.com: The Digital Library

مأخذونه

1. Naresh Aggarwal. (2018). Financial Accounting (YouTube Channel)
2. Jolly Coaching. (2018). Financial Accounting (YouTube Channel)
3. Zeyar Academy. (2019). Financial Accounting (YouTube Channel)
4. Business Finance. (2020). Inayatullah Habibi
5. Different websites. (December 2020)

Get more e-books from www.ketabton.com
Ketabton.com: The Digital Library